

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Företagsekonomiska institutionen

FEKH69

Examensarbete i Redovisning på kandidatnivå, 15 HP

VT 2014

Revision av subjektiva och komplexa värderingar

- En fallstudie av försäkringsbranschen

Författare:

Robin Lundqvist; 920430

Kristoffer Lundström; 920703

Johan Norberg; 880512

Handledare:

Anna Thomasson

Sammanfattning

Examensarbetets titel:	Revision av subjektiva och komplexa värderingar - En fallstudie av försäkringsbranschen
Seminariedatum:	2014-06-04
Ämne/Kurs:	FEKH69: Examensarbete på kandidatnivå, 15 HP. VT 2014.
Författare:	Lundqvist Robin, Lundström Kristoffer, Norberg Johan.
Handledare:	Anna Thomasson.
Fem nyckelord:	Kompetent och oberoende revision, subjektiva och komplexa värderingar, earnings management, försäkringsbransch, försäkringstekniska avsättningar.
Syfte:	Syftet med denna uppsats är att undersöka revisorns möjlighet att genomföra en kompetent och oberoende revision av komplexa och subjektiva värderingar, samt hur revisionen påverkas av företagets incitament och möjligheter till att påverka resultatet, och vilka effekter detta har på intressentrelationerna inom en bransch?
Metod:	En kvalitativ fallstudie av försäkringsbranschen med ansats utifrån litteraturgenomgång kompletterad av semi-strukturerade intervjuer med viktiga och erfarna aktörer inom vald bransch.
Teoretiska perspektiv:	För att kunna förklara revisorns granskningsmöjligheter samt företags incitament och möjligheter till att påverka intressenter tillämpas intressent-, legitimitets-, institutionell teori, agentteori samt impression management och earnings management.
Empiri:	Behandlar väsentliga lagrum för försäkringsbolag samt förklaring av de försäkringstekniska avsättningarna. Kompletteras med en redogörelse av revisionsprocessen och delar av det intervjumaterial som samlats in vilket sedan analyserats.
Resultat/Slutsatser:	Ur studien framkom att försäkringsbolag har stora möjligheter till earnings management vid beräkning av de försäkringstekniska avsättningarna. Vidare framkom det att ställs det högre krav på revisorns kompetens samt att denne måste sätta större tilltro till specialister. Studien påvisade även att incitamenten hos bolag skiljer sig beroende på storlek och ägarstruktur, vilket i sin tur även påverkar revisionsprocessen.

Abstract

- Title:** Audit of subjective and complex assessments
- A case study of the insurance industry
- Seminar date:** 2014-06-04
- Course:** FEKH69: Degree Project in Accounting, Undergraduate Level, 15 ECTS.
- Authors:** Lundqvist Robin, Lundström Kristoffer, Norberg Johan.
- Advisor:** Anna Thomasson.
- Key words:** Competent and independent auditing, subjective and complex assessments, earnings management, insurance industry, technical reserves.
- Purpose:** The purpose of this essay is to examine the auditors abilities to successfully execute an independent and competent auditing of highly complex and subjective assessments, as well as examine how the auditing process is affected by the companies incitements and possibilities to adjust the earnings and how this affects the relationships between the stakeholders within a market.
- Methodology:** A qualitative case study of the insurance industry on the basis of a literature review as well as semi-structures interviews with key stakeholders within the chosen industry.
- Theoretical perspectives:** In order to explain the auditing abilities of the auditor as well as the companies incitements and possibilities to affect the stakeholders the legitimacy theory, the institutional theory, the principal agent theory and theories about impression management and earnings management are applied.
- Empirical foundation:** Processes applicable law for insurance companies and explains the technical reserves. The empirical foundation also contains a description of the auditing process and parts of the data that was collected during the interviews.
- Conclusions:** The empirical evidence showed that insurance companies have great possibilities to use technical reserves in order to adjust, either to increase or decrease, the earnings. The empirical evidence also showed that auditors who has insurance companies or other financial companies have greater requirements regarding their competence and their ability to use expert competence. The study also showed that the incitements motivating usage of earnings management varieties depending on corporate governance and the size of the company. These factors also influence the auditing process.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Problem.....	2
1.3 Syfte.....	4
1.4 Frågeställning.....	4
2. Metod.....	6
2.1. Uppsatsupplägg, disposition och angreppssätt.....	6
2.2 Branschstudie.....	8
2.3 Metoder för datainsamling.....	10
2.4 Validitet och reliabilitet.....	17
2.5 Etiska överväganden.....	18
3. Teoretisk referensram.....	19
3.1 Intressenter, legitimitetsgap och agentproblematik.....	19
3.2 Företagens incitament och möjligheter att påverka intressenter.....	24
4. Empiri.....	29
4.1 Försäkringsbranschen och försäkringstekniska avsättningar.....	29
4.2 Revisionsprocessen.....	33
5. Analys.....	38
5.1 Subjektiva bedömningar och risker.....	38
5.2 Revision: Kompetens och oberoende.....	50
6. Resultat.....	55
6.1 Slutsats.....	55
6.2 Fortsatt forskning.....	59
6.3 Diskussion.....	59
Bilaga 1	

Förord

Vi vill passa på att rikta ett stort tack till vår handledare Anna Thomasson för all den hjälp vi fått under arbetets gång. Vidare vill vi även tacka de personer och organisationer som har ställt upp på intervjuer och besvarat frågor och därmed möjliggjort genomförandet av vår uppsats.

Lund, juni 2014

Robin Lundqvist

Kristoffer Lundström

Johan Norberg

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Sedan millenniumskiftet har affärsvärlden drabbats av ett flertal skandaler. Manipulering av räkenskaper har lett till att företag som Enron och Worldcom gått under, vilket även ledde till revisionsfirman Arthur Andersons fall (Ball, 2009). Även i Sverige finns det exempel där felaktig redovisning de senaste åren lett till olika större företagskandaler. Ett exempel är HQ Bank som hade övervärderat sin tradingportfölj med flera 100 miljoner kronor, vilket ledde till bankens fall (Neurath, 2011, s. 166-169, 265). Ett annat exempel är Kraft & Kultur AB där man under många år skall ha manipulerat företagets intäkter för att dölja förluster kopplade till elhandel (Forsberg, 2013). Båda dessa exempel har lett till utredningar och straff- och civilrättsliga processer som i skrivande stund fortfarande pågår. I HQ Bank har tillexempel styrelsen och den ansvariga revisionsbyrån stämts på 2,7 miljarder (Neurath, 2011, s. 166-169, 265), och i Kraft & Kultur har den ansvariga revisionsbyrån stämts på drygt 1,7 miljarder (Forsberg, 2013). Åtal för grovt svindleri alternativt grovt bokföringsbrott har även väckts mot två personer i Kraft & Kultur (SvD Näringsliv, 2014).

De senaste decennierna har ett skifte skett från att värdera tillgångar och skulder till anskaffningsvärde till att i allt större utsträckning värdera dem till verkligt värde (Marton et al., 2012, s. 133). Verkligt värde definieras i redovisningsregelverket IFRS 13¹ till *“det pris som vid värderingstidpunkten skulle erhållas vid försäljning av en tillgång eller betalas vid överlåtelse av en skuld genom en ordnad transaktion mellan marknadsaktörer.”* (IFRS 13, p. 9). Värdering till verkligt värde anses i flera fall vara en orsak till de senaste årens skandaler och kriser (Marton et al., 2012, s. 134), och är enligt den auktoriserade revisorn Karl Hultqvist också en orsak till att just finansiella bolag är starkt överrepresenterade i denna typ av redovisningsskandaler. Detta då värdering till verkligt värde ibland anses svårt att tillämpa i praktiken och i vissa fall även ger mer utrymme åt subjektiva bedömningar i värderingar som ligger till grund för redovisningen (Marton et al., 2012, s. 134, 141).

I de fall värderingen till verkligt värde inte överensstämmer med marknadsvärdet kan ett legitimitetsgap uppstå mellan bolaget och dess intressenter, exempelvis ägare, kreditgivare och kunder (Deegan & Unerman, 2011, s. 329). Detta då ett företag enligt intressentteorin identifierar, för dem viktiga och mäktiga intressenter, för att sedan försöka påverka dessa, till exempel genom årsredovisningen, på ett för företaget positivt sätt (Deegan & Unerman, 2011, s. 352-353). För att uppfattas som legitima behöver företagets rapportering också överensstämma med intressenternas förväntan, annars riskerar ett legitimitetsgap likt det beskrivet ovan uppstå (Deegan & Unerman, 2011, 353). Uppstår ett legitimitetsgap finns det risk för att företaget kan komma att bli bestraffat,

---

¹ International Financial Reporting Standards 13: ”Värdering till verkligt värde”.

exempelvis juridiskt eller genom minskad efterfrågan på företagets produkter (Deegan & Unerman, 2011, s. 325). Detta är vad som till exempel hände i HQ Bank, det uppstod en informationsasymmetri och därmed ett legitimitetsgap mellan vad bolaget visste om skillnaden mellan redovisat och verkligt värde av den övervärderade tradingportföljen och vad andra intressenter hade kunskap om (Neurath, 2011, s. 166). När detta sedan kom ut blev företaget bestraffat både av marknaden genom fallande aktiekurser och juridiskt genom indraget banktillstånd från Finansinspektionen, samt även genom efterföljande rättsliga processer (Neurath, 2011, s. 182, 219, 281-282).

För att upprätthålla sin legitimitet och behålla sina intressenters förtroende använder företagen och marknaden sig av revisorer som skall åtgärda den informationsasymmetri som finns mellan företaget och dess interna intressenter, och de externa intressenterna (Carrington, 2010, s. 15). I många fall har dock redovisningsskandalerna även resulterat i revisionskandaler, då revisorerna på grund av intressekonflikter eller rent av kompetensbrist har misslyckats med sin granskning (Petroni & Beasley, 1996). Detta har även lett till att olika intressenter, som i exemplen med skandalerna i HQ Bank och Kraft & Kultur, stämt ett flertal olika revisionsbyråer på mycket stora belopp och att även revisionsbranschen har börjat oroa sig för sin legitimitet som extern granskare (FAR, 2013a).

1.2 Problem

I enlighet med intressent- och legitimitetsteorin försöker olika företag att uppfattas utifrån vad intressenterna förväntar sig och på det sättet skapa sig legitimitet. Det betyder att olika former av information från företaget, så som årsredovisningen, blir en viktig del i företagets försök att påverka och styra intressenterna och att den även utformas utifrån vad intressenterna förväntar sig för att vinna stöd hos dem (Deegan & Unerman, 2011, s. 352-354). I de fall företaget inte anser att dess prestationer är tillräckliga för att tillfredsställa intressenternas krav och förväntningar så kan det motivera en viss form av justering av den information som företaget delger intressenterna, för att på så vis nå upp till förväntningarna (Deegan & Unerman, 2011, s. 331, 354-355). Enligt agentteorin kan även företagsledningen ha ett egenintresse, till exempel genom olika incitamentsprogram eller sitt eget rykte, som motiverar dem till att genomdriva en viss påverkan på till exempel företagets årsredovisning (Blom, Kärreman & Stafsudd, 2007, s. 87-88).

Denna påverkan kan ske genom olika typer av impression management där företaget exempelvis genom så kallad earnings management justerar de finansiella siffrorna för att påverka intressenternas uppfattning (Carral & Epstein, 2003). Detta kan ske genom att företagsledningen medvetet gör olika avvägningar, använder sig av vissa värderingar samt tillämpar redovisningsprinciper på ett visst sätt för att påverka företagets finansiella siffror för att visa på att vissa mål har uppnåtts eller ge en förskönad bild av företagets finansiella situation (Aerts, Cheng & Tarca, 2013). Earnings management kan röra sig om allt från mindre justeringar, inom vad som kan anses tillåtet, till grov manipulering och bedrägeri för att tillfredsställa någon eller flera intressenters egenintresse (Ball, 2009).

Samtidigt som bolagen arbetar med impression management för att påverka intressenternas uppfattning om dem är det för företaget viktigt att uppfattas som trovärdig för att behålla sin legitimitet, eftersom till exempel årsredovisningen annars inte skulle vara användbar till beslutstagande för företagets intressenter (Deegan & Unerman, 2011, s. 323-324). Det är därför viktigt att ett företag har kontrollfunktioner för att hålla upp sin legitimitet, till exempel revisorsfunktionen i form av extern granskare (Carrington, 2010, s. 15). Forskning visar även att det finns ett nära samband mellan trovärdigheten som marknaden har för revisorn och trovärdigheten som marknaden har för de finansiella rapporterna hos bolaget som revisorns granskar (Warren & Alzola, 2009). Revisorn är därmed en avgörande aktör i bolagets strävan efter att uppfattas som legitim gentemot intressenterna (Boone, Khurana & Raman, 2012). Revisorn är alltså en viktig aktör för att skydda kapitalmarknaden och andra intressenter, därför blir revisorsrollen även intressant på grund av den roll som revisorer haft under olika redovisningsskandaler som förekommit, exempelvis Enron och Worldcom. Att manipulering av finansiella poster undgår revisorer vilket sedan orsakar en skandal kan bero på antingen brist på förståelse, kompetens, eller på att revisorns oberoende inte är intakt och att egenintresse hos revisorn, relationer eller annat påverkat revisionen. (Warren & Alzola, 2009).

Langsted (1999) menar att för att kunna ge ökad trovärdighet till företagens påståenden, till exempel i årsredovisningen, och därmed legitimitet åt bolaget krävs att revisorn har den kompetens och det oberoende² som krävs för att detta skall uppnås. Har inte revisorn den kompetens och det oberoende som företagets intressenter kräver ges inte heller revisorns granskning någon trovärdighet och revisionen blir då meningslös (Langsted, 1999).

Extra tydligt blir detta i branscher där värderingar till verkligt värde av olika tillgångar och skulder har blivit vanligt. Inom den så kallade finanssektorn, med exempelvis banker och försäkringsbolag, uppgår dessa värderingar ofta också till mycket stora belopp. Som exempel uppgår de försäkringstekniska avsättningarna för oreglerade skador, som värderas enligt en form av verkligt värde, hos fyra av de större försäkringsbolagen i Sverige till mångmiljardbelopp och i snitt till 57 % av balansomslutningen (se bilaga 1). Eftersom den bakomliggande värderingen på olika verkligt värde-poster kan bygga på komplicerade formler och subjektiva bedömningar finns det risk för att ett bolags ledning eller andra nyckelpersoner, genom earnings management, försöker att manipulera posten för att tillfredsställa ett egenintresse som bonus, befordran och rykte, eller för att möta marknadens avkastningskrav (Aerts, Cheng & Tarca, 2013). Enligt den auktoriserade revisorn Karl Hultqvist är detta en orsak till att just finanssektorn är hårt drabbad av olika redovisningsskandaler. Då blir det också extra viktigt att revisorn har den kompetens och det oberoende som krävs, för att det också inte även skall bli en revisionskandal. Vilket leder oss in på uppsatsens syfte nedan:

---

² Dessa två begrepp, tillsammans med subjektivitet, blir centrala och beskrivs därför kortfattat i slutet av detta kapitel och även mer ingående i arbetets empiridel, kap. 4.

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka revisorns möjlighet att genomföra en kompetent och oberoende revision av komplexa och subjektiva värderingar, samt hur revisionen påverkas av företagets incitament och möjligheter till att påverka resultatet, och vilka effekter detta har på intressentrelationerna inom en bransch?

1.4 Frågeställning

Ovanstående syfte mynnar ut i följande tre frågeställningar:

- Hur ser revisorns möjligheter ut att undersöka och genomföra en oberoende och kompetent revision av subjektiva och komplexa värderingar?
- Vilka möjligheter har företag att genom subjektiva värderingar påverka sitt resultat och vilka incitament motiverar ett sådant beteende?
- Vilka effekter kan företagets försök till resultatpåverkan ha på olika intressenter?

I uppsatsens inledning, syfte och frågeställning använder vi oss av tre väldigt centrala begrepp som återkommer genom hela uppsatsen: Subjektivitet och subjektiva värderingar, samt begreppen kompetens och oberoende i samband med en revision. Vi beskriver och definierar dessa begrepp mer utförligt i uppsatsens empiridel i kapitel 4, men definierar dem även mer kortfattat nedan, för att ge en ökad förståelse och undvika missförstånd kring dessa centrala begrepp i uppsatsen:

Subjektivitet och subjektiva värderingar: Med subjektivitet menas att till exempel en värdering inte baseras på något exakt mätbart belopp utan att värderingen istället baseras på exempelvis ett antal bedömningar, matematiska antaganden och/eller olika tillämpningar av statistik. Detta innebär att olika värderingar av samma händelse kan ge helt olika belopp utan att det för den delen går att avgöra ifall någon värdering är direkt felaktig. (Aerts, Cheng & Tarca, 2013).

Kompetens: I enlighet med Revisionslagen (1999:1079) 12 § skall en revisor:

”... ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfattningen av företagets verksamhet fordras för att fullgöra uppdraget.”

Begreppet kompetens innefattar därmed revisorns kunskap och förståelse för det bolag och den bransch som är under granskning (Langsted, 1999).

Oberoende: I enligt Revisionslagen (1999:1079) 20 § skall en revisor:

”... i revisionsverksamheten utföra sina uppdrag med opartiskhet och självständighet samt vara objektiv i sina ställningstaganden.”

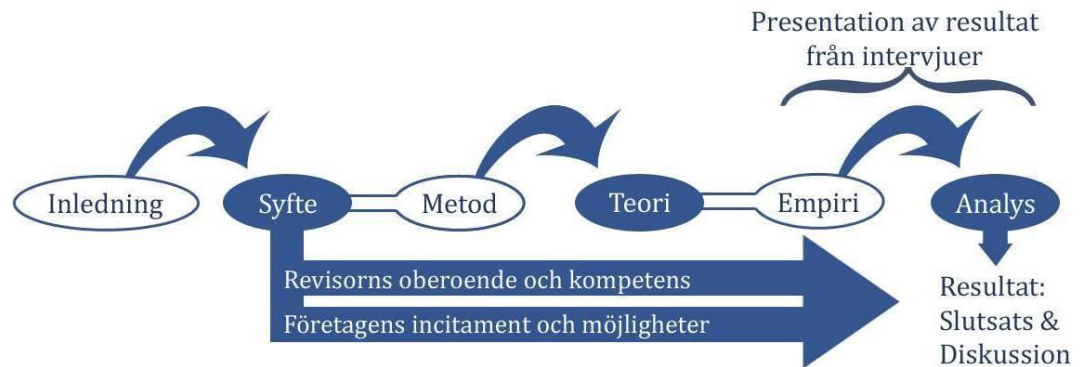
Revisorns granskning och uttalande kring bolaget skall alltså inte påverkas av den relation revisorn har till intressenter i och kring bolaget. Revisorn får inte heller ha egna personliga intressen i bolaget eller påverkas av de intäkter som revisionsuppdraget inbringar till revisorn eller revisionsbyrån (Carrington, 2010, 181-191). Detta för att säkerställa att revisorn inte låtit sig påverkas av andra i sin bedömning av till exempel årsredovisningen och därmed kunna ge trygghet åt aktieägare, långivare samt andra intressenter som har intresse av bolaget (Carrington, 2010, s. 8).

2. Metod

2.1. Uppsatsupplägg, disposition och angreppssätt

Vi har valt att angripa vårt syfte och våra frågeställningar genom en kvalitativ fallstudie av en bransch, vilket vi vidare förklarar i avsnitt 2.2. I vår uppsats har vi valt att utgå ifrån en modell som utgår från tre huvudområden vilka binder ihop med varandra: Syfte, Teori och Analys. Detta för att sedan utifrån dessa tre huvudområden kunna dra en slutsats som sedan diskuteras i slutet av uppsatsen.

För att knyta ihop uppsatsen och dessa olika områden har vi valt att använda oss av flertalet olika, vad vi kallar, ”broar”:

Vår första bro består av vår inledning där vår bakgrund och problemformulering introducerar och problematiserar vårt ämne och leder oss fram till huvudområde 1, Syfte. Syftet och frågeställningen ger svar på vad vi valt att undersöka och varför detta svar är intressant, vilket ligger till grund för arbetet med uppsatsen (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 126-128, 201-202).

Utifrån syftet går vi över nästa bro vilket är vår metoddel. Denna del beskriver hur vi valt att genomföra denna studie, för att kunna få ett svar på vårt syfte och vår frågeställning. Denna del beskriver även varför vi gjort olika val, och varför dessa val passar vårt syfte samt ligger även till grund för hur vi jobbat med övriga delar i uppsatsen.

Sedan kommer vi till vårt nästa huvudområde: Teoriavsnittet. I vår teoridel går vi igenom och beskriver den teoretiska referensram som ligger till grund för vår uppsats. Den teoretiska referensramen har både varit viktig som utgångspunkt för vår empiriska insamling och som underlag till de intervjuer vi senare genomförde i studien. Vi har även använt vår teori i vår analys då vi jämfört teori och tidigare forskning med de empiriska resultat vi fick fram genom våra intervjuer. Vår teori har alltså dels fungerat som en del av vår bakgrund till uppsatsen, dels som underlag för vår empiri och vår undersökning.

Samt även som grund för vår analys där den både använts som underlag vid jämförelse samt som legitimering av uppsatsens resultat och även som underlag till vår diskussion (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 280). Vårt teoriavsnitt har alltså varit ett viktigt underlag i vårt arbete och framförallt i vår analys.

Vi har sedan valt att använda vårt empiriavsnitt som ytterligare en bro, framemot vårt analysavsnitt. I vårt empiriavsnitt beskriver vi en del bakgrundsinformation om olika komponenter, processer och regelverk som är aktuella i dels branschen, se avsnitt 2.2 nedan om branschstudie och branschval, och dels inom revision, vilket krävs för förståelse av branschen och revisionsprocessen. Dessa delar har varit nödvändiga för att kunna genomföra vår analys i uppsatsen. Vi har valt att bara presentera en del av det intervjumaterialet i vår empiridel, de delar av intervjuerna som behandlar just de delar och processer som beskrivs i empirin.

Vi har alltså valt att inte presentera allt relevant intervjumaterial i empirin utan istället valt att spara stora delar av presentationen av vårt intervjumaterial till analysen. Detta val har vi gjort för att undvika den upprepning som skulle uppstått om vi först presenterat intervjumaterial i arbetets empiridel och sedan använt samma material igen i vår analys av intervjumaterialet. Alternativet skulle varit att i vår analysdel hela tiden hänvisa tillbaka till olika intervjudelar och citat som då skulle presenterats i vår empiridel, vilket skulle kunna upplevas som rörigt och skapat en text som ej var användar- och läsvänlig. Detta då man i sådana fall kontinuerligt genom uppsatsen analysdel skulle behöva hoppa tillbaka till empiridelen för att se vilket intervjumaterial eller citat som avses. Vi har alltså istället valt att använda vårt empiriavsnitt som en bro in till analysdelen med innehåll av annat bakgrundsunderlag än teori och direkta intervjureultat som behövs för analysen.

Vår analysdel, som blir vårt tredje huvudområde i uppsatsen blir alltså på sätt och vis en kombinerad analys och empiridel, då vi presenterar en stor del av vårt intervjumaterial direkt i analysen, där vi samtidigt med presentationen gör analys och jämförelser av vårt intervjumaterial, tillsammans med den teoretiska referensram vi tidigare presenterat i arbetet och de empiriska begrepp och processen som vi presenterat i vår empiridel (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 167). Kombinationen av empiri och analys gör att analysavsnittet löpande till viss del är uppdelat i deskriptiva och analyserande delar.

Detta leder sedan fram till vår resultatdel där vi utifrån vår teori, empiri, intervjuundersökning och analys har försökt att komma till en slutsats utifrån vårt syfte och frågeställning. Vi har här även tagit upp de förbehåll och invändningar som påverkar resultatet och även det som backar upp detsamma, samt vilka vidare möjligheter det finns till vidare forskning inom ämnet (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 203-204). I vår diskussion har vi sedan diskuterat vår analys och slutsats utifrån vår inledning och problemformulering och genom en mer generell synvinkel (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 174, 190-191).

Jämte denna struktur har vi igenom hela arbetet från problematiseringen och syftet, genom teori, empiri, analys, slutsats och diskussion försökt att hålla oss till två parallella frågeområden som bygger på vårt syfte och frågeställning: Revisorns kompetens och oberoende, samt företagets incitament och möjligheter att agera annorlunda eller på gränsen mot vad regelverken och olika principer tillåter. Dessa två frågeområden följer alltså arbetets struktur arbetet igenom, för att ge kontinuitet och försöka att göra arbetet lättare att ta till sig.

Detta angripssätt och struktur på arbetet är också den struktur som vi menar bäst speglar det sätt som vi jobbat med vår uppsats, då vi utifrån vårt syfte samlat in, läst på och skrivit kring den teori som vi ansett varit relevant för vårt arbete. Sedan genomförde vi vår empiriska undersökning, dels genom intervjuer, dels genom insamling av information från andra skriftliga källor. Sedan har vi sammanställt och samtidigt analyserat den information som vi samlat in, för att sedan dragit vår slutsats och diskuterat resultaten. Därmed är förhoppningen att läsaren skall kunna följa detta förlopp, den undersökning vi genomfört och det resonemang och den argumentation som ligger bakom uppsatsens resultat. Förhoppningsvis gör detta också det lättare för läsaren att kunna förstå och tillgodogöra sig resultatet (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 171).

2.2 Branschstudie

För att undersöka vårt problem och besvara vårt syfte har vi valt att göra en fallstudie utifrån en hel bransch, en branschstudie. I vår definition av fallstudie utgår vi ifrån Robert K. Yin (1989) definition att: *“en fallstudie är en empirisk undersökning som behandlar ett samtida fenomen i sitt verkliga sammanhang, där gränserna mellan det studerade fenomenet och dess sammanhang omvärld inte är självklar och i vilken flera datakällor används.”* (återgivet i Lundahl & Skärvad, 1999, s. 187).

Fallstudier är vanligt förekommande vid kvalitativa studier inom företagsekonomi där man med fördel använder sig av flera olika typer kvalitativa metoder som olika observationer och intervjuer vilka går åt det mer ostrukturerade hållet. Vi har valt att genomföra en instrumentell fallstudie av en bransch för att kunna generera en generell förståelse för att kunna besvara vårt mer generaliserbara syfte. Den bransch vi valt att undersöka anser vi också skall kunna vara representativ utifrån ett representativt falltänk. (Bryman & Bell, 2011, s. 84-87).

Vi vill kunna redovisa ett svar utifrån vårt fall, branschen, men i enlighet med vårt syfte även ett svar som ska kunna tillämpas inom andra branscher. Vi har därför använt oss av en beskrivande fallstudiemetod utifrån en nomestetisk, allmän, grundsyn för att illustrera, exemplifiera och generalisera (Lundahl & Skärvad, 1999, s. 187-188). Denna nomestetiska grund används för att kunna dra slutsatser som är oberoende av tid och rum och är därmed mer generaliserbara (Bryman & Bell, 2011, s. 86).

2.2.1 Val av bransch

Vi har gjort en fallstudie utifrån försäkringsbranschen vilken räknas som en bransch inom den finansiella sektorn och som därmed står under Finansinspektionens tillsyn (Finansinspektionen, n.d.a). Vi har valt en bransch inom den finansiella sektorn då vi anser att det stämmer väl överens med vårt syfte. Inom den finansiella sektorn finns många olika typer av värderingar av tillgångar och skulder till verkligt värde och värderingar av olika typer av instrumentella instrument enligt IFRS 13 och IAS 39³. Detta är redovisningsregelverk som är väldigt komplexa och svårtolkade och som därmed också ger utrymme för viss subjektivitet. Att FAR, Föreningen auktoriserade revisorer, utfärdar en särskild licens för att få bli revisor i ett finansiellt bolag är bland annat en indikation på detta (Sandberg, 2014). Att runt 80 % av de stora redovisnings- och revisions-skandaler som uppdragats de senaste åren har skett inom den finansiella sektorn (Hultqvist, 2014), tyder också på att det är en sektor där företag verkar ha intresse av att tänja på gränser och värdera enligt vad som kan anses vara på gränsen eller till och med utanför vad som kan anses vara tillåtet.

Att vi valt just försäkringsbranschen beror bland annat på att det är en bransch som är något avgränsad från övriga branscher, delvis med sina egna regelverk. Samt att det i försäkringsbolag finns vissa speciella poster som är komplexa och delvis subjektiva till sin natur och som är relativt avgränsade samt dessutom uppgår till mycket stora belopp.

Detta då man inom försäkringsbranschen, i enlighet med Försäkringsrörelselagen (2010:2043), gör så kallade försäkringstekniska avsättningar. Dessa definieras i Nationalencyklopedin (n.d.a) som en: *“sammanfattande benämning på främst följande poster i ett försäkringsbolags balansräkning: premiereserv, avsättning för oreglerade skador och sådan tilldelad återbäring inom skadeförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning”*. En del av avsättningarna för oreglerade skador består också av så kallade IBNR-avsättningar⁴. Dessa avsättningar är beräkningar av skulder för avsättning som till antal och omfattning är okända vid bokslutstillfället (If Skadeförsäkring AB, 2014, s. 59). Beloppets storlek är alltså osäkert sett till faktisk kunskap och beloppen fastställs genom uppskattningar som bygger på beräkningar baserade på tidigare skadefall och erfarenheter (Dina Försäkringar AB, 2013, s. 21).

De försäkringstekniska avsättningarna för oreglerade skador uppgår också till mycket stora belopp. I fyra av de största svenska försäkringsbolagen inom sak- och skadeförsäkring, Folksam Sak, IF Skada, Länsförsäkringar Sak och Trygg-Hansa, uppgår avsättningarna för oreglerade skador i deras senaste publicerade årsredovisningar till totalt över 100 miljarder kr. Som andel av balansomslutningen motsvarar detta mellan 48-80 %, och i genomsnitt 57 %, av bolagets totala egna kapital, avsättningar och skulder. Även som andel av företagets premieinkomst (omsättning) är det stora belopp, i genomsnitt 187 %.

---

³ International Accounting Standards 39: ”Finansiella instrument: Redovisning och värdering”.

⁴ Incurred But Not Reported = Inträffade men ännu inte inrapporterade skador.

Ser man till årets resultat efter skatt motsvarar avsättningarna för oreglerade skador i snitt 13,9 gånger de fyra bolagens årsvinst. (se bilaga 1).

Eftersom att det är poster som består av stor komplexitet och även en del subjektivitet är det just denna typ av poster vi utifrån vårt syfte vill veta hur revisorns möjligheter ser ut att genomföra en kompetent och oberoende revision. Det är samtidigt, just på grund av komplexiteten och subjektiviteten men även dess storlek, poster som man skulle kunna tänka sig att försäkringsbolag skulle använda sig av om de skulle vilja ägna sig åt olika typer av earnings management. Exempelvis beskrivs just avsättningar som en av de poster som lämpar sig bra om till exempel en företagsledning vill tillämpa så kallad big bath-accounting (Marton et al., 2012, s. 377).

Då det i försäkringsbranschen förekommer den typ av komplexa värderingar som även innehåller ett visst mått av subjektivitet, som även förekommer inom till exempel bankbranschen, anser vi att branschen och därmed fallet har hög representativitet. Både jämfört med andra branscher inom finanssektorn, men även inom helt andra branscher där liknande typer av komplexa och subjektiva bedömningar förekommer. Att vi i fallstudien avgränsar oss till en bransch och därmed ett fall ökar transparensen och det blir lättare studera och genomlysna fenomenet än om man skulle breddat sig till hela finanssektorn eller till denna typ av värderingsfrågor generellt (Lundahl & Skärvad, 1999, s. 191-192).

2.3 Metoder för datainsamling

För att genomföra vår studie har vi framförallt använt oss av två olika metoder av datainsamling. Dels en litteraturgenomgång för identifiera olika aktuella teorier och annat användbart material ifrån litteratur och vetenskapliga artiklar, som understöd i vår studie. Samt även intervjuer för att undersöka vårt syfte mer praktiskt genom egen empirisk insamling.

2.3.1 Litteraturgenomgång

Vår litteraturöversikt inleddes med en genomgång av de regelverk som försäkringsbolag måste förhålla sig till, bland annat utifrån att vi läste olika årsredovisningar. De regelverk som vi översiktligt kollade igenom var IFRS 4, försäkringsrörelselagen, FI:s rekommendationer och annan bolagsrättslig lagstiftning så som aktiebolagslagen.

Tillsammans med regelverken valde vi att söka efter vetenskapliga artiklar som behandlar redovisning i försäkringsbranschen. Efter att sedan ha identifierat ett problemområde och formulerat problem samt syfte valde vi att avgränsa oss genom att använda vissa sökord, sökord som mer specifikt behandlade ett ämne. Exempelvis genom att söka insurance company, IBNR, earnings management.

Vi sökte sedan efter lämpliga teorier främst utifrån litteratur som behandlar just teorier kring redovisning och varför ett företag redovisar som man gör, för att förklara och underbygga vår problemansats. För att fördjupa oss i de teorier som vi funnit relevanta

sökte vi oss vidare genom vetenskapliga artiklar. Genomgående i sökningen använde vi oss av relevanta kärnbegrepp i teorierna, detta för att avgränsa sökningen av vetenskapliga artiklar. Ju mer belästa vi blev inom de olika teorierna kunde vi precisera vår sökning ytterligare genom att addera fler begrepp. Genom exempelvis sökning av litteratur inom earnings management fann vi även underteorierna big bath accounting och earnings smoothing, vilka båda är högst relevanta för vårt ämne.

Genomgående under vår litteraturoversikt tillämpade vi först systematisk sökning (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 216-218). Vilket innebar att vi inledde med sökning genom huvudsakliga ämnen och begrepp, för att sedan specificera oss genom allt mer detaljerade begrepp. Sedan tillämpade vi en så kallad kedjesökning då vi utnyttjade refererade artiklar i den litteratur och i de vetenskapliga artiklar vi funnit, för att på så sätt avgränsa oss och fördjupa oss ytterligare inom vårt specifika område (Jørgensen & Reinecker, 2008, s. 215). Metoderna bidrog till att vi kunde etablera en helhetsbild för att sedan dyka ner i de områden som var specifikt relevanta för vårt ämnesområde.

2.3.2 Intervjuer

Vår datainsamling har till största del skett genom kvalitativa intervjuer eftersom vi ville samla in utförliga resonemang samt professionella och personliga åsikter från de intervjuade personerna. Vi ansåg att intervjuer gav oss möjlighet till följdfrågor och även utförligare svar än vad som uppnåtts genom exempelvis enkäter. I vår datainsamling genom kvalitativa intervjuer eftersträvade vi i största möjliga mån personliga intervjuer, innebärande att vi fysiskt intervjuade personen. Vi eftersträvade fysiska intervjuer eftersom den formen av intervjuer även inkluderar kroppsspråk, gester och möjligheter att använda sig av exempelvis white boards för att svara på frågor eller förklara resonemang. Vi upplevde det som att intervjupersonerna vid personliga intervjuer var mer öppenhjärtade, utförliga och ärliga i sina svar än vad de troligtvis skulle varit om man genomfört dem via telefon eller mejl. Vad gäller personliga intervjuer i förhållande till mejlintervjuer gav de personliga intervjuerna också en bättre och direkt möjlighet till att ställa följd- och motfrågor. Dessutom upplevde vi det som att personer vid fysiska intervjuer avsatte tid mer seriöst än vid telefon- eller mejlintervjuer och kunde inte på samma sätt avsluta intervjun eller undvika att svara på frågor. Detta stämmer även väl överens med de anledningar som Bryman & Bell (2011, s. 495) i sin metodlitteratur anger som de viktigaste till varför personliga intervjuer är att föredra.

Vi erbjöd även personerna som intervjuades möjligheten till telefonintervju om det skulle passa dem bättre och att i efterhand komplettera svar om det önskades. Dock var vi väldigt tydliga med att vi helst såg att de ställde upp på en personlig intervju. Anledningen till att vi erbjöd möjlighet till telefonintervju är då den största delen av aktuarier, försäkringsbolag, branschorganisationer och revisorer som arbetar med försäkringsbolag i regel utgår från Stockholm. Det stora geografiska avståndet gjorde att vi initialt var osäkra på huruvida vi kunde lyckas med att endast hålla personliga intervjuer.

Vi såg det som viktigare att få till en intervju, än ingen alls om det inte skulle fungera med en personlig intervju. Vi lyckades dock få till tre intervjuer med olika aktörer under en resa till Stockholm och övriga intervjuer har hållits i städer som låg närmare geografiskt och därmed var mer tillgängliga för vår del. På grund av faktumet att samtliga aktörer har haft möjlighet att träffa oss vid våra besök så har varken telefon- eller mejl-intervjuer varit nödvändiga.

2.3.2.1 Kvalitativa intervjumetoder

Inom kvalitativ forskning är intervjuerna i regel mindre strukturerade än sådana i kvantitativa intervjuer. Istället ligger fokus inom på en generell formulering av frågorna och att intervjun istället lägger vikt på de personliga uppfattningarna och synsätten som finns hos intervjupersonen. Det är alltså viktigt att såväl tillåta som att eftersträva att intervjun innebär ett väldigt fritt rörelsemönster, istället för strikt strukturera den och begränsa den till ett antal frågor. Fokus skall ligga på att låta intervjupersonen fritt dela med sig av sina erfarenheter, ståndpunkter och personliga åsikter. Inledande frågor skall sätta en lös ram för intervjun och sedan skall fokus ligga på följdfrågor baserat på det som framkommer under intervjun. Istället för de specifika, ibland begränsade, svar som eftersträvas inom kvantitativ forskning så eftersträvas istället detaljerade och utförliga svar inom kvalitativa intervjuer. (Bryman & Bell, 2011, s. 474-475).

Utifrån kvalitativa intervjuers inriktning finns det två former av tillvägagångssätt, ostrukturerade och semi-strukturerade intervjuer. Ostrukturerade intervjuer innebär att intervjuaren inleder med endast en eller flera lösa frågor för att styra intervjun i rätt riktning och sedan låta den intervjuade prata mer eller mindre fritt. I den senare formen, semi-strukturerade intervjuer, är intervjun mer strukturerad, men inte lika strukturerad som vid kvantitativa intervjuer. Istället har forskarna på förhand förbrett specifika teman som skall täckas av intervjun vilket skapar en viss ram, inom vilken intervjun till viss del skall hållas inom. (Bryman & Bell, 2011, s. 474-477).

Vid användning av semi-strukturerade intervjuer använder sig forskare av en så kallad intervjuguide. Intervjuguiden utgör den ramen som nämndes ovan där forskarna förbrett ett antal teman eller frågor som intervjun är tänkt skall täcka eller besvara. (Bryman & Bell, 2011, s. 482-484).

Vi har, som diskuterats ovan i 2.1 och 2.2, valt att tillämpa kvalitativ forskningsmetod i vår undersökning. För att tillgodogöra oss det nödvändiga empiriska underlaget ansåg vi att utifrån underlaget och resonemanget enligt Bryman & Bell ovan att kvalitativa intervjuer var det mest ändamålsenliga tillvägagångssättet. Detta då vi eftersträvade utförliga resonemang samt professionella och personliga åsikter kring komplexa frågor, något som vi ansåg inte kunde uppnås på något annat sätt.

Eftersom ämnet i fråga är så komplext valde vi att tillämpa semi-strukturerade intervjuer eftersom det gav oss möjlighet till att förbereda lämpliga frågeområden och frågor samt ha anteckningar som stöd för intervjuerna, något som ansågs nödvändigt eftersom personerna som intervjuades var experter och specialister inom sina respektive områden. Alltså ansåg vi att ett semi-strukturerat intervjuupplägg gav oss möjligheten att förbereda oss och använda nödvändiga hjälpmedel för att uppnå en optimal datainsamling.

Till våra intervjuer använde vi oss av ett flertal hjälpmedel för att uppnå den eftersträvade graden av datainsamling. Först spelades samtliga intervjuer in med samtliga intervjupersoners medgivande. Den största fördelen med detta är det uppenbara skälet att intervjutillfället kan upprepas i digital form eftersom anteckningar sällan täcker allt och exakta återgivning (Bryman & Bell, 2011, s. 493). Utifrån de inspelningar som gjordes transkriberades sedan intervjuerna där vi tydligt markerade vem som ställde frågorna och vem som svarade samt beskrev även visuella förklaringar och svar. Vi gick sedan igenom transkriberingarna och markerade svar som ansågs särskilt intressanta och användbara och genomförde viss meningskoncentration. Detta för att göra materialet kärnfullt och mer lätthanterligt. Av samma anledningar så har transkriberingarna kortats ner i efterhand för att endast innehålla nödvändig information, exempelvis så kortades långa resonemang och förklaringar ned till mer kärnfulla och användbara meningar. (Kvale, 1997, s.174).

2.3.2.2 Urval

Urvalet av intervjuer har skett genom att vi försökte identifiera och sedan kontakta viktiga aktörer inom branschen. Vi försökte få tag på intervjuobjekt som representerade olika intressen och roller. Detta på grund av att vi eftersträvade en så nyanserad och komplett bild av situationen som möjligt. Kontakten med dessa aktörer initierades genom att vi skickade ut förfrågningar via mejl där vi presenterade oss själva, vår förfrågan samt en kort sammanfattning om vårt ämne och vår inriktning. Aktörerna valdes utifrån kunskap vi fått från litteratur samt utifrån förslag från handledare och tidigare intervjupersoner.

Utifrån dessa resonemang valde vi att kontakta:

(Se avsnitt 2.3.2.3 nedan för beskrivning av de personer som intervjuats)

- Externa revisorer: Vi lyckades komma i kontakt med två externa auktoriserade revisorer, båda var visserligen från samma stora revisionsbyrå, men jobbade på helt olika kontor och hade olika erfarenhet både vad gäller hur länge de varit i yrket av vad gäller olika typer av försäkringsbolag. Kontakt med externa revisorer med en bred erfarenhet av försäkringsbolag såg vi som mycket viktigt för studien, vi är därför glada att vi lyckades få tag på två stycken som var så pass insatta i branschen. Att de var från samma byrå anser vi trots allt spelar mindre roll då vi fått uppfattningen om att granskningen till stor del är likvärdig mellan de fyra stora byråerna. Som en av de auktoriserade revisorerna menade: *"Övriga byråer har liknande processer även om arbetsordningen kanske kan skilja sig lite åt"*. Trots det skulle det givetvis varit önskvärt att även fått kontakt med en revisor från minst en annan byrå, för att kunna komplettera våra intervjuer.

- Finansinspektionen (FI): Statlig myndighet med kontroll-, tillstånds- och granskningsfunktion för finansiella bolag. Vi tyckte att FI var ett viktigt intervjuobjekt då de är ett kontrollorgan med god insikt i branschen och som kommer från en statlig myndighets sida, och inte som andra externa granskare som revisorer.

- Svensk Försäkring: Branschorganisation för Sveriges försäkringsbolag vars uppgift är att både nationellt som internationellt representera försäkringsbolagens intressen. Vi tyckte att dem som branschorganisation var intressant då de eventuellt skulle kunna komma med kunskaper från branschen som en enskild aktör inom försäkringsbranschen kanske inte skulle vara intresserad av att berätta om.

- Försäkringsbolag: Vi ville gärna komma i kontakt med försäkringsbolag i varierande storlek, gärna ett något mindre och ett lite större. Vi fick möjlighet att intervjua VD:n för ett lite mindre bolag, de större var svårare att få kontakt med för en intervju på lite högre nivå, vilket vi kände var nödvändigt för att intervjun skulle kunna tillföra uppsatsen något. Samtidigt fick vi intrycket av, vilket även var att förvänta, att de aktörer inom försäkringsbranschen som vi intervjuade inte heller ville berätta om eventuellt användande av subjektiva bedömningar och olika påtryckningar för att påverka resultatet eller liknande, utöver det som klart och tydligt var tillåtet och lagligt.

Utöver detta var vi även i kontakt med aktuarieföreningen, ett förbund för Sveriges auktoriserade aktuarier, samt med en aktuarie på ett av de största försäkringsbolagen i Sverige. Detta resulterade dock inte i någon intervju utan stannade vid mejlkontakt. Då vi ändå fick intervjuat en aktuarie genom vår intervju med FI så är vi ändå nöjda med att fått till en intervju med en aktuarie. Utöver detta kontaktade vi även Revisorsnämnden som är en statlig tillståndsmyndighet som kontrollerar revisorer samt även skatteverket och två till av de stora revisionsbyråerna. Ingen av dessa kontakter genererade dock någon intervju då de antingen inte ville delta, eller inte hade tid att delta under den tid då vi genomförde studien, alternativt att en fysisk intervju inte var möjlig och de inte önskade att bli intervjuade över telefon eller mejl.

Utöver att de organisationer som vi identifierade som intressanta och valde att kontakta tillämpade vi delvis även ett kedjeurval för att komma i kontakt med intressanta intervjuobjekt. Kedjeurval innebär att urvalet av intervjuobjekt utökas successivt allt eftersom de initiala intervjuobjekten förmedlar kontakt mellan de som genomför undersökningen och nya intervjuobjekt inom samma företag eller bransch (Bryman & Bell, 2011, s. 496-497). Initialt hade vi ett antal kontakter inom såväl revisions- och försäkringsbranschen som sedan hjälpte oss att komma i kontakt med de personer som slutligen ingick i vår undersökning. Det skedde också att personen som vi kontaktade själv inte ansåg sig vara rätt person utan hänvisade oss vidare.

2.3.2.3 Beskrivning av Intervjupersoner

Vi har valt att anonymisera både de personer vi valt att intervjua och samt i de fall som det rör sig om privata företag, de organisationer som personen arbetar i. Eftersom personerna är anonymiserade är de namn som presenteras nedan fiktiva och används endast för att tydliggöra hänvisning genom uppsatsen. För att underlätta för läsaren har vi dessutom genom hela uppsatsen valt att presentera intervjupersonens yrkestitel eller den organisation som personen i fråga representerar. Anonymiseringen motiveras av att vi ansåg att intervjupersonerna kunde vara mer öppna ifall de anonymiserades eftersom de frågor som vi ställde kunde ses som känsliga. Anonymiseringen motiverades också av att vi inte ville att de deltagande personernas professionella eller personliga åsikter skulle komma att påverka dem i efterhand. Se även avsnitt 2.5 om etiska överväganden.

De personer och organisationer vi intervjuat och som vi hänvisar till i denna uppsats är:

Åke Nilsson: Har en bakgrund som redovisningsekonom på en konsultfirma under 20 år. Är sedan 1998 VD på ett mindre ömsesidigt (dvs. kundägt), lokalt, sakförsäkringsbolag vilket samverkar med andra försäkringsbolag inom en större organisation. Under sin tid som VD har försäkringsbolaget genomgått flertalet fusioner och vuxit både sett till omsättning och storlek.

Svensk Försäkring: Branschorganisation som företräder de svenska försäkringsbolagen, så gott som alla är med, med ett 40-tal koncerner. Svensk Försäkring för försäkringsbolagens talan mot Finansinspektionen, olika departement och de EU-organisationer som är aktuella för branschen. Från svensk försäkring har vi intervjuat:

Katarina Kjellgren: Ekonom inriktad på redovisning och finansiell rapportering.

Anna Hjalmarsson: Jurist och arbetar främst med Solvens II.

Finansinspektionen: Finansinspektionen ansvarar för tillsyn, regelgivning och tillståndsprövning för finansiella marknader och finansiella företag (Finansinspektionen, n.d.a). Från Finansinspektionen har vi intervjuat:

Jonas Eriksson: Utbildad aktuarie och jobbar sedan några år tillbaka på Finansinspektionens aktuariegrupp, med bland annat försäkringstekniska avsättningar och Solvens II. Har tidigare jobbat i drygt 10 år inom ett par olika bolag i livförsäkringsbranschen.

Lena Sandberg: Auktoriserad revisor och partner på en av de fyra stora revisionsbyråerna. Jobbar i stort sett enbart med försäkringsbolag på byråns avdelning för finansiella företag och är påskrivande revisor både för sak- och livförsäkringsbolag i olika storlekar.

Karl Hultqvist: Är auktoriserad revisor på en av de fyra stora revisionsbyråerna. Jobbar på ett av de något mindre kontoren i en mellanstor stad. Har jobbat som revisor sedan 2005. Jobbar i dagsläget med 6-7 stycken något mindre försäkringsbolag och är påskrivande i ett av dem. Läger cirka 30-40 % av sin arbetstid på försäkringsbranschen och övrig tid på sina cirka 70 andra klienter som framförallt är olika sorters fåmansbolag.

2.3.2.4 Genomförande av intervjuer

Inför intervjuerna utformade vi en intervjuguide i enlighet med instruktionerna i Bryman & Bell (2011, s. 482-486). Intervjuguiden bestod av ett antal frågeområden som vi ämnade att beröra under intervjuerna. Frågeområdena, som kommer att nämnas nedan, skapades utifrån de områden av intresse som vi identifierat utifrån vår teori samt annan litteratur. Frågeområdena var till största del liknande mellan de olika intervjuerna, men kunde skilja sig på någon punkt beroende på vem eller vilka det var vi intervjuade. De underfrågor vi skapade som stöd till varje frågeområde kunde också skilja sig något beroende på vem eller vilka som intervjuades.

Intervjuerna inleddes med att personen som intervjuades fick presentera sig själv, sin bakgrund, sin yrkesroll och slutligen även dess arbetsgivares roll i försäkringsbranschen.

Sedan gick vi in på följande olika frågeområden:

- Försäkringstekniska avsättningar (FTA), hur de beräknas och hur de används?
- Lagrum, standarder, principer som påverkar användningen av FTA?
- Redovisningen av FTA?
- Problem och risker med hur FTA beräknas eller redovisas?
- Subjektivitet vid beräkning och användning av FTA?
- Om det finns några skillnader i försäkringsbolag gällande värdering och redovisning av FTA eller liknande med avseende på till exempel storlek och/eller ägarstruktur?
- Hur revisionen av försäkringsbolag går till, med följdfrågor angående oberoende och kompetens?
- Möjligheten att använda FTA för olika typer av earnings management?

Ovanstående frågeområden utgjorde, som vi redan varit inne på ovan, den generella intervjuguiden. Eftersom vi eftersträvade att få olika aktörers syn på samma områden valde vi att i så stor utsträckning som möjligt ställa ungefär samma frågor. Mindre justeringar skedde vid situationer där personen som intervjuades uppenbarligen hade lite eller ingen kunskap om frågan. På liknande sätt fokuserade vi särskilt på de områden som personen i fråga hade mest expertis inom. Exempelvis så kunde inte Svensk försäkring svara särskilt ingående på frågor angående den externa revisionen, då det inte var något som de arbetade med på samma sätt som de faktiska försäkringsbolagen. I gengäld kunde de till exempel mycket om redovisningen av FTA och dess utveckling, då blev det naturligt att vissa frågor fick mindre medan andra fick större fokus, i olika intervjuer.

Den generella intervjuguiden användes till samtliga intervjuer. Mindre justeringar gjordes i förhand då vi förberedde särskilda följdfrågor som avsåg personens särskilda kunskapsområde. Vi ansåg att intervjuguidens upplägg gav oss nog med stöd under intervjuerna för att kunna genomföra dem optimalt samt beröra nödvändiga områden. Detta utan att göra intervjun allt för strukturerad och istället låta intervjupersonen styra intervjun utifrån sin kunskap och sedan komplettera med följdfrågor som kändes aktuella under intervjuens gång.

Intervjuerna genomfördes så att varje frågeområde berördes genom att huvudfrågan ställdes och intervjupersonen fick sedan resonera fritt samtidigt som vi flikade in med följdfrågor, kommentarer och funderingar, vilket sedan diskuterades. Varje intervju tog i alla fall utom ett mer än en timme att genomföra, ibland närmare en och en halv timme.

Vi valde att inte skicka ut frågeområdena till intervjupersonerna i förhand. Detta då vi inte ville att personen skulle kunna läsa på extra eller på andra sätt förbereda sig med svar som inte enbart baseras på personens kunskap och erfarenhet. Vi ville heller inte att personerna skulle rådgöra med andra personer inom eller utanför den egna organisationen, eftersom detta skulle kunna styra hur personen svarade. Dock fick intervjuobjekten en kortare beskrivning om vår uppsats och det ämne som vi hade valt att behandla, främst för att vi skulle få kontakt med rätt person samt för att de ändå skulle kunna få en uppfattning om vad intervjun skulle beröra. Vi tror att det skulle blivit svårt att få till några, och framförallt relevanta, intervjuer överhuvudtaget om vi inte skulle gett dem en grundläggande beskrivning från början.

2.4 Validitet och reliabilitet

Reliabilitet mäter tillförlitlighet i resultatet, vilket innebär att man i en likadan undersökning kan man förvänta sig samma resultat. Validitet å sin sida bedömer om slutsatserna som dragits hänger samman med det som undersökningen frambringat. Detta betyder att det i kvalitativa studier och studier av "fall"-karaktär ofta av naturen är svårt att uppnå validitet och reliabilitet, då det man undersöker sker i någon form av sociala miljöer där varje situation kan ses som unik och som dessutom är föränderliga (Bryman & Bell, 2011, s. 62-63, 401).

Olika begrepp som är viktiga för uppsatsen utifrån dess syfte, som oberoende och kompetens, har vi till exempel försökt att fånga genom att ställa liknande frågor till intervjupersonerna för att sedan jämföra svaren för att se likheter, eller eventuellt skillnader. Vi har på så vis försökt att skapa en så god reliabilitet som möjligt, även om detta som sagt är mycket svårt i kvalitativa studier där egentligen varje situation är unik på sitt sätt.

Vad gäller validiteten har vi försökt att beakta försiktighet vid konstaterande av slutsatser. Vi menar dock att slutsatser har kunnat dras utifrån våra intervjuer då trovärdigheten hos de utvalda intervjuobjekten får anses som god, dels då intervjuobjekten är högt respekterade och professionella inom sina respektive arbetsområden, men även då våra metodval har gett oss möjlighet att fånga vårt valda fenomen. Genom en ökad generaliserbarhet enligt nedan menar vi också att validiteten har ökat, trots att det som tidigare nämnt är mycket svårare att uppnå i kvalitativa studier.

Eftersom vårt "fall" är en hel bransch, vilken vi undersökt i vår studie, och att vi varit ute efter att undersöka det representativa, typiska, fallet blir enligt vår mening generaliserbarheten större än om vi bara skulle kollat på en enskild situation, till exempel inom ett företag. I de intervjuer som vi till exempel gjort med revisorer och andra externa granskare har vi därmed fått exempel från en hel bransch och inte bara ifrån ett fall inom ett företag, vilket skulle ha minskat representerbarheten. (Bryman & Bell, 2011, s. 86-87).

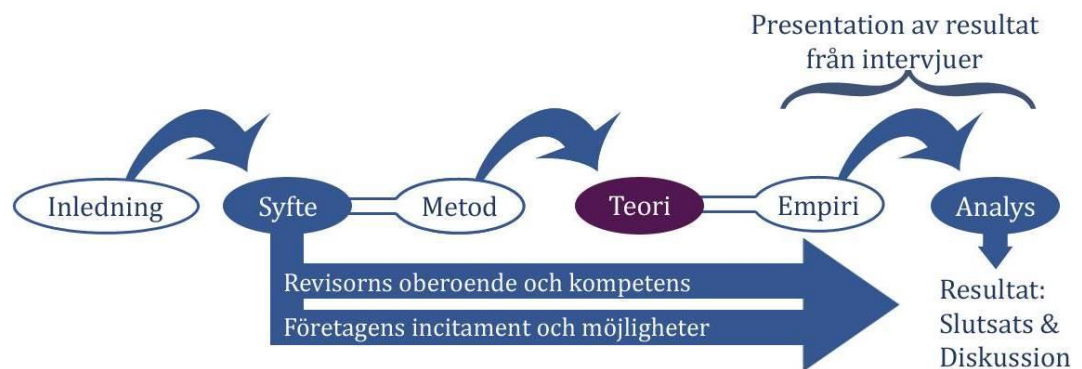
2.5 Etiska överväganden

Vi har i vår studie försökt att beakta etiska principer bland annat kring hur man hanterar sina intervjuobjekt och vilken relation man har till dem i övrigt. Vi har till exempel inte intervjuat personer som vi känt eller varit i kontakt med tidigare. Detta för att inte riskera att någon form av misstro skulle kunna uppstå genom intervjuer av personer som man haft någon form av relation till tidigare eller att någon form av intressekonflikt mellan oss som skriver arbetet och den intervjuade skulle kunna uppstå.

För att undvika att någon skada för intervjuobjekten skulle kunna uppstå har vi till exempel valt att anonymisera intervjudeltagarnas namn samt även vilka företag de arbetar för, i de fall det rör sig om privata företag och inte myndigheter eller branschorganisationer, då vi menar att det i de fallen inte skulle varit möjligt. Frågan om samtycke till intervjun ter sig självklar, då det är de själva som valt att ställa upp. Dock har vi varit noga med att fråga om de till exempel samtyckt till att spela in intervjuerna, vilket alla var med på. Vi har också gett dem alternativet att säga nej till att svara på en fråga om de tyckt att den var olämplig för dem i deras yrkesroll att svara på, vilket en av intervjupersonerna gjorde på vissa frågor. Vi har, som tidigare beskrivits, inte före intervjun fullt ut berättat vad intervjun kommer att innehålla för frågor. Alla intervjupersoner har dock under intervjuens gång blivit medvetna om uppsatsens syfte och inte motsatt sig att svara eller hur de tidigare svarat utifrån det. Vi har även lovat att vårt intervjumaterial som bland annat innehåller namn, företagsnamn och position inte kommer spridas vidare till någon tredje part och därmed även raderas efter avslutad uppsats. (Bryman & Bell, 2011, s. 136, 143-157).

3. Teoretisk referensram

I detta teoriavsnitt går vi igenom varför och hur olika företag enligt intressent-, legitimitets- och institutionell teori försöker påverka sina intressenter och vilken funktion revisorn och styrelsen får för att lösa den informationsasymmetri och det legitimitetsgap som kan uppstå mellan företaget och interna intressenter mot andra externa intressenter. Detta för att komma ner i vilka incitament ett företag har att genom impression management och diverse former av earnings management påverka olika intressenter beroende på deras intresse och makt.

3.1 Intressenter, legitimitetsgap och agentproblematik

Utifrån den så kallade intressentteorin har organisationer olika intressenter (Deegan & Unerman, 2011, s. 348). Företag försöker att identifiera viktiga intressenter som antingen påverkas av, eller kan påverka, företagets verksamhet. Framförallt försöker företaget att identifiera olika intressenter som anses så pass viktiga att bolagen behöver styra dem på ett eller annat sätt, och därmed påverka dessa intressenter på ett för företaget positivt sätt. (Gray et al., 1996, återgivet i Deegan & Unerman, 2011, s. 352).

En organisations eller ett företags intressenter kan definieras på flera olika vis. Det finns två relativt generella definitioner. Freeman & Reed (1983) beskriver dem utifrån en bredare och en något smalare definition av intressenter:

“The Wide Sense of Stakeholder: Any identifiable group or individual who can affect the achievement of an organization's objectives or who is affected by the achievement of an organization's objectives” (Freeman & Reed, 1983).

En väldigt bred definition av intressenter som egentligen innefattar alla som har någon form av kontakt eller som på något sätt påverkar eller påverkas av ett visst företag (Freeman & Reed, 1983). Exempelvis ägare, kunder, leverantörer, konkurrenter, anställda, företagsledning, staten eller olika myndigheter, samhället i stort, olika intressegrupper och även eventuella övriga intressenter.

“The Narrow Sense of Stakeholder: Any identifiable group or individual on which the organization is dependent for its continued survival” (Freeman & Reed, 1983).

En något smalare definition som fokuserar på de intressenter som direkt kan påverka ett företags möjligheter att bedriva sin verksamhet (Freeman & Reed, 1983). Till exempel ägare, kreditgivare/borgenärer, anställda, företagsledning och VD, styrelsen, revisorer, kunder samt staten genom till exempel Finansinspektionen (FI) för finansiella företag som banker och försäkringsbolag.

3.1.1 Intressenters betydelse för företaget

Ju viktigare en intressent är för företaget, desto mer kraft och energi lägger företaget på att försöka skapa en så god relation som möjligt med intressenten (Gray et al., 1996, återgivet i Deegan & Unerman, 2011, s. 352-353). Information från företaget, till exempel olika finansiella rapporter, blir då viktiga för att försöka styra, eller för den delen påverka, de aktuella intressenterna (Deegan & Unerman, 2011, s. 354). Intressenter som anses vara viktiga, inflytelserika, eller intressenter som sitter på, för företaget, viktiga resurser kommer också att ha förväntningar på att företaget skall ge dem viss uppmärksamhet (Deegan & Unerman, 2011, s. 353).

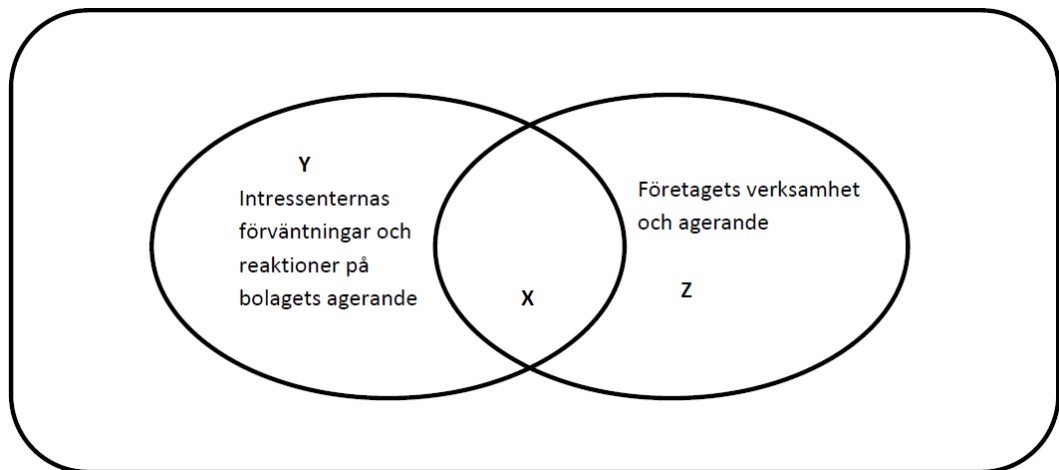
3.1.2 Företagets legitimitet

För att sköta relationerna med, och uppfattas som trovärdig av, sina intressenter är legitimitet mycket viktigt för ett företag. Enligt legitimitetsteorin vill företag upplevas som legitima av sin sociala omgivning och däribland sina intressenter. Detta genom att efterleva de normer och förväntningar som dess sociala miljö eller intressenter har på företaget. (Deegan & Unerman, 2011, s. 323). Legitimitet ses som en social konstruktion som egentligen inte behandlar en organisations faktiska handlande utan hur en organisation uppfattas utifrån (Deegan & Unerman, 2011, s. 324).

Normerna anses vara fixerade men är föränderliga över tid och företag måste därför anpassa sig till de nya förutsättningarna för att upprätthålla legitimiteten och för att kunna överleva på längre sikt (Deegan & Unerman, 2011, s. 323). Skiljer sig ett företags agerande mot de förväntningar som den sociala miljö de verkar i har på dem, finns det risk för att företaget kommer att bli bestraffat på ett eller annat vis. Detta kan ske juridiskt, om sådana lagmässiga möjligheter finns, eller ekonomiskt, till exempel genom en minskad efterfrågan på organisationens tjänster. (Deegan & Unerman, 2011, s. 325). Exempelvis om ett försäkringsbolag skulle få ett rykte om sig att på grund av för låga avsättningar inte vilja eller kunna betala ut de ersättningar som dess kunder förväntar sig, skulle det företaget troligtvis mycket snabbt tappa legitimitet, förtroende och därmed kunder och deras långsiktiga fortlevnad skulle därmed vara hotad.

Detta antas medföra att ledningar eftersträvar att upprätthålla och stärka legitimiteten och därför vidta åtgärder för att göra detta. Det är därför viktigt för företag att identifiera samhällets förväntningar på deras agerande, och förändringar av dem. Detta för att ständigt vara i fas och för att fortsätta uppfattas som en legitim verksamhet. (Deegan & Unerman, 2011, s. 323-325, 331-332).

Om denna identifiering inte sker, eller om det sker en missuppfattning kring vad som anses vara rätt, uppstår ett så kallat legitimitetsgap. Legitimitetsgapet är skillnaden mellan hur organisationen bör agera och hur den uppfattas ha agerat. (Deegan & Unerman, 2011, s. 329). Gapet uppkommer främst genom förändring av samhällets syn på hur organisationen bör agera eller genom att organisationer inte kommunicerar ut hur de faktiskt agerar inom ett specifikt område (Deegan & Unerman, 2011, s. 323-325, 329-330).

Figur 1. Illustration baserad på O'Donovan, 2002, återgiven i Deegan & Unerman, 2011, s. 331.

Figur 1 beskriver hur bolaget och dess intressenter uppfattar en viss händelse. Markeringen X utgör den situation då bolagets och intressenternas uppfattning stämmer överens vilket resulterar i att bolaget uppfattas som legitimt. Markeringarna Y och Z däremot visar på situationer där bolagets och intressenternas uppfattning kring en händelse inte stämmer överens. Det är de områdena som visar på ett legitimitetsgap. (O'Donovan, 2002, återgiven i Deegan & Unerman, 2011, s. 330-331).

Ett exempel på ett legitimitetsgap skulle kunna vara skillnaden mellan den information som delgivits olika intressenter i årsredovisningen och vad som genom till exempel ett medialt avslöjande eller en ören revisionsberättelse offentliggörs, alternativt vad som kommer fram genom framtida nedskrivningar och förluster. Uppstår ett sådant legitimitetsgap riskerar företaget att tappa den legitimitet och det förtroende som dess relation till företagets intressenter bygger på. Det krävs också goda prestationer under en lång tid för att bygga upp legitimitet och förtroende medan det kan krävas endast en enstaka skandal eller dålig prestation för att förlora legitimiteten. (Deegan & Unerman, 2011, s. 331-332).

Det taktiska agerandet för hur ett företag jobbar med sin legitimitet skiljer sig beroende på om legitimitet skall uppnås, upprätthållas eller repareras (Deegan & Unerman, 2011, s. 331). Upprätthållande kan fördelas i att utnyttja och skydda tidigare uppnådd legitimitet samt att ständigt förutse framtida svängningar i den sociala miljöns förväntningar (Deegan & Unerman, 2011, s. 331). För ett företag eller profession som är starkt förknippad med sin legitimitet blir detta extra viktigt. Detta då dessa är utsatta för mer risk än de som inte utnyttjar legitimiteten som ett av sina främsta konkurrensmedel. Detta antas leda till en ständig strävan att upprätthålla den höga nivå av legitimitet för att inte inverka negativt på affärsverksamheten. (Deegan & Unerman, 2011, s. 332). Skulle exempelvis en revisor eller en hel revisorsbyrå på grund av olika skandaler tappa legitimitet skulle dess framtid vara hotad. Revisionsverksamheten bygger just på att dess kunder och de intressenter som är användare av det material som de reviderar har förtroende för att de kan och utför sina arbetsuppgifter på ett korrekt vis. (Carrington, 2010, s. 29-31). Skulle de inte ha det förtroendet skulle de inte kunna fylla den funktion som granskningsorgan som de idag har (Langsted, 1999).

Arthur Andersens förfall i samband med Enronskandalen i början av 2000-talet är ett tydligt exempel på hur ett revisionsbolag förlorade sitt förtroende och därmed sin legitimitet och gick i graven. Som en av de stora revisionsbyråerna hade Arthur Andersen under en lång tid byggt upp ett förtroende och en legitimitet som revisor. När skandalen sedan uppdagades, tappade Arthur Andersen det förtroende och därmed den legitimitet som krävs för att kunna driva en revisionsverksamhet och detta blev därmed en orsak till att Arthur Andersson gick omkull. (Currall & Epstein, 2003).

3.1.3 Att skapa legitimitet

Utifrån institutionell teori skapas legitimitet genom att olika företag och organisationer agerar för att följa de strömningarna i dess sociala omgivning (Deegan & Unerman, 2011, s. 360-361) för att framstå som rationella, moderna och tillförlitliga (Carpenter & Feroz, 2001, återgiven i Deegan & Unerman, 2011, s. 367). Enligt Isomorfismen utvecklas olika företag inom samma område eller bransch homogent utifrån villkoren i den omgivningen, till att bli allt mer likriktade (Deegan & Unerman, 2011, s. 362). Detta kan ske genom påtryckningar från mäktiga intressenter som de är beroende av, så kallad tvingande isomorfism. Det kan till exempel röra sig om påtryckningar från aktieägare som påverkar ett företags agerande i utformandet av de finansiella rapporterna. Följer man inte dessa påtryckningar riskerar företaget att tappa legitimitet mot exempelvis aktieägare och kunder. (Deegan & Unerman, 2011, s. 363-364).

Företags beteenden och dess legitimitet formas även ofta utifrån olika normer, normativ isoformism. Vilket kan ske både formellt, genom lagar och standarder, och informellt, genom kulturella och sociala påtryckningar (Deegan & Unerman, 2011, s. 366). Normerna utformas av dem som ingår i den sociala sfären så som de yrkesverksamma, branschorganisationer och samhället i stort (Tuttle & Dillard, 2007).

Genom interaktion mellan berörda parter inom samma sfär tenderar institutionell praxis som tillämpas inom fältet att förstärkas (Rika, 2009). Som vi varit inne på tidigare kan de som inte agerar enligt normerna komma straffas av andra intressenter (Deegan & Unerman, 2011, s. 366). Ett exempel på detta är att lagstiftare eller normgivare säger att de finansiella rapporterna skall utformas på ett visst sätt. Följer man inte detta riskerar företaget att tappa legitimitet dels mot inte bara mot exempelvis aktieägare och kunder, men även mot myndigheter vilket skulle kunna leda till indragna tillstånd eller auktorisation. Detta kan skapa motsättningar, exempelvis kan det på revisionsbyråer finnas en outtalad norm att inte rapportera felaktigheter förrän de verkligen måste, då de ogärna väcker negativ uppmärksamhet för dem de granskar och får betalt av (Moore et al, 2006).

En annan typ av isomorfism är den mimetiska, härmande, som bygger på att företag försöker efterlikna, kopiera eller förbättra branschpraxis, ofta för att skapa ett övertag gentemot sina konkurrenter i termer av legitimitet (Deegan & Unerman, 2011, s. 365). Börjar exempelvis en aktör i branschen att redovisa på ett visst vis och det gör sig framgångsrikt är det troligt att övriga aktörer följer efter. Då skapas även legitimitet för att redovisa på det sättet, eftersom alla andra gör det (Underman & Bennett, 2004, åter-given i Deegan & Unerman, 2011, s. 365-366). I branscher som genomgår större förändringar, som medför hög grad av osäkerhet, blir dock vikten av att särskilja bra från dåligt agerande mycket viktigt (Tuttle & Dillard, 2007). Ett exempel är revisorn i HQ Bank som blev friad av revisorsnämnden men trots det fortfarande är under stämningshot och har fått mycket badwill på grund av sin bedömning som, enligt revisorsnämnden, ändå vid tillfället var riktig. Det finns alltså risk för att inte upplevas som legitim i en snabbt föränderlig värld, trots att man vid tillfället följt vad som då ansågs rätt (Hultqvist, 2014).

I något som kan sägas vara i motsats till isomorfism finns frikoppling som baseras på att man agerar tvärtemot vad man faktiskt säger sig göra (Deegan & Unerman, 2011, s. 369). Exempelvis genom att ett företag anser det vara nödvändigt att enligt normativ isomorfism anta en institutionell branschpraxis. Detta för att framstå som att man faktiskt agerar och därmed upprätthålla sin legitimitet, medan det faktiska agerande inte förändras, vilket medför ett gap mellan det uttalade och det faktiska agerandet (Deegan & Unerman, 2011, s. 369-370). Exempelvis har studier påvisat att revisorers faktiska agerande skiljer sig ifrån den formella och uttalade arbetsprocessen som de säger sig följa. Den formella processen upprätthåller och medför dock den legitimitet som krävs för dess granskning och resultat (Power, 2003).

3.1.4 Olika typer av intressenter

Enligt intressentteorin och legitimitetsteorin kan allt som ett företag gör i sina kontakter med intressenterna anses vara för att skapa legitimitet och vårda sina relationer (Deegan & Unerman, 2011, s. 354). För att skapa legitimitet förändrar också ett företag sitt beteende utifrån påtryckningar från viktiga intressenter, därmed kan till exempel den information man delger genom årsredovisning och kvartalsrapporter ha ett direkt samband med vad olika intressenter förväntar sig (Deegan & Unerman, 2011, s. 352-353).

All information som kommer ifrån företaget, såsom i form av olika finansiella rapporter, är därmed en viktig del av företagets kommunikation med intressenterna och därmed också en viktig del i hur företaget försöker styra, eller manipulera, sina kontakter med intressenterna, för att få deras gillande och stöd och uppfattas som legitima (Gray et al., 1996, återgivet i Deegan & Unerman, 2011, s. 352-353). Dock kan olika intressenters intressen krocka och företaget kommer då agera utifrån vilka de anser vara viktigast, bland annat utifrån vilken makt de har över bolaget. (Deegan & Unerman, 2011, s. 353).

Det går också att skilja på interna och externa intressenter. Finansiella rapporter som årsredovisningen riktar sig främst till externa intressenter som ägare eller långgivare, för att åtgärda det legitimitetsgap som uppstår genom den informationsasymmetri som finns mellan interna och externa intressenter (Aerts, Cheng & Tarca, 2013). Det är därför viktigt för de externa intressenterna att de uppgifter som företaget delger dem i de finansiella rapporterna är korrekta (Cohen, Krishnamoorthy & Wright, 2002). Då blir dels styrelsen en form av intern kontrollinstans då de är ytterst ansvariga för de finansiella rapporterna, dels blir revisorns roll viktig som extern granskare, för att minska det legitimitetsgap som uppstår (Skog, 2011, s. 207, 215).

Ett legitimitetsgap beroende på asymmetrisk information kan också uppstå mellan interna intressenter, som företagsledningen, mot externa intressenter. Detta kan bli ett problem då de interna intressenterna både har mycket makt över och även tillgång till mycket information om företaget. Detta brukar kallas för agentproblematik, vilken utgår från separationen mellan kontroll och ägande över företaget. (Blom, Kärreman & Stafssudd, 2007, s. 85-88). Enligt agentteorin är ägarna så kallade principaler, huvudmän, som även bär på risken och företagsledningen är agenter, det vill säga ombud som sköter det direkta beslutsfattandet kring företaget. Ägarna anses vilja ha maximal avkastning från företaget, men företagsledningen kan ha egna intressen som inte eller bara delvis sammanfaller med ägarnas. (Blom, Kärreman & Stafssudd, 2007, s. 87). För att försöka inverka på och kontrollera företagsledningen och minska det legitimitetsgap som uppstår har ägarna olika kontrollfunktioner, till exempel styrelsen och revisorn som kontrollorgan. Ägarna kan även försöka ge företagsledningen olika sorters incitament att agera utifrån deras intresse, exempelvis genom olika incitamentsprogram. (Blom, Kärreman & Stafssudd, 2007, s. 88).

3.2 Företagens incitament och möjligheter att påverka intressenter

I enlighet med intressentteori finns det incitament för företag att försöka påverka sina intressenter, exempelvis genom finansiella rapporter, för att skapa legitimitet men även för att upplevas som attraktiva och tillfredsställa olika intressenter (Deegan & Unerman, 2011, s. 352-353). I enlighet med agentteorin finns det också ett intresse för företagets interna intressenter, som företagsledningen, att påverka ett företags resultat för att uppnå ett visst egenintresse. Eftersom de som agenter kan använda bolagets verksamhet och

resurser för att agera i linje med sitt egenintresse som rykte och bonus istället för att handla i linje med vad som varit bäst för ägarna, principalerna. (Blom, Kärreman & Stafsudd, 2007, s. 87-88).

Impression management är den process som bolagsledningar använder för att försöka påverka olika intressenters uppfattning av både bolaget och individerna som utgör nyckelpersoner i bolaget. De uppfattningar som tillämpning av impression management ämnar påverka kan variera från att framhålla personalen som mer kompetent än vad de faktiskt är, att ta åt sig äran av framgångar och andra prestationer, att framhålla bolaget som attraktivt för investerare, kreditgivare, personal och andra intressenter samt slutligen överdriva positiva utfall eller att underdriva alternativt undvika negativa utfall. Ofta är ett av de viktigaste målen med impression management att antingen förstärka eller införa trovärdighet och legitimitet i enlighet med legitimitetsteorin. (Pollach & Kerbler, 2011). Det finns flertalet tillvägagångssätt för att tillämpa impression management. De vanligaste typerna av impression management är management commentary och earnings management (Pollach & Kerbler, 2011).

3.2.1 Management commentary

Management commentary, som är en form av impression management, är väldigt vanligt förekommande i finansiella rapporter. Det kan nu ses som en integrerad del av årsredovisningar utifrån den institutionella miljön hos främst publika bolag. Management commentary utgörs av formuleringar och kommentarer som antingen berör de finansiella siffrorna och nyckeltalen som återfinns i årsredovisningen eller så kan det beröra andra områden kring bolagets verksamhet, marknad eller prestationer. (Aerts, Cheng & Tarca, 2013).

Management commentary är ett viktigt och väldigt användbart verktyg för företagsledningar för att bemöta kritik och ge förklaringar om, svaga prestationer eller andra finansiella tal som hade kunnat påverka en läsare negativt (Aerts, Cheng & Tarca, 2013). Ett vanligt användningsområde för management commentary är att skapa legitimitet mot intressenter. Ett exempel på ett vanligt tillämpningsområde är vid misstanke om earnings management, vilket kommer att diskuteras nedan. I de fall bolag misstänks tillämpa earnings management uppstår en osäkerhetsfaktor då bolagets finansiella rapporter kan upplevas som mer opålitliga. I dessa fall kan bolaget i fråga genom management commentary försöka bemöta kritiken och försöka övertyga intressenterna om bolagets legitimitet samt att dess finansiella rapporter är pålitliga. (Aerts, Cheng & Tarca, 2013).

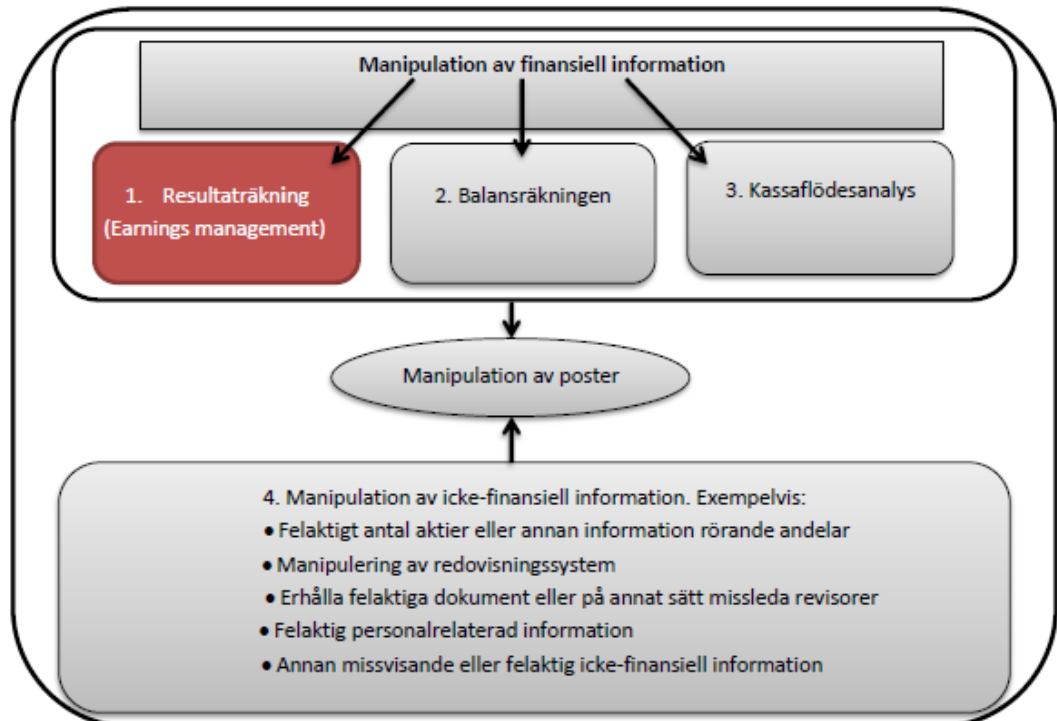
3.2.2 Earnings management

Earnings management är en teori som används för att kategorisera, undersöka och beskriva ett beteende som återfinns hos företagsledningar när de medvetet använder sig av valda värderingar, avvägningar eller tillämpningar av redovisningsprinciper för att vilseleda användare av finansiella rapporter. Detta görs genom att poster i balans- och resultaträkningen påverkas för att uppnå vissa mål eller för att försköna företagets

prestationer (Aerts, Cheng & Tarca, 2013). Det finns inte någon generell eller universell definition av earnings management men Donelson, Mcinnis och Mergenthaler definierar earnings management enligt följande:

“[Earnings management är] när ledningen utövar påverkan på transaktioner och värderingar för att ändra de finansiella rapporter med avsikt att missleda vissa intressenter avseende verksamhetens finansiella prestationer eller genom förändringarna påverka utfallet av situationer som genom kontrakt eller avtal är bundna till vissa mått eller prestationer” (Donelson, Mcinnis & Mergenthaler, 2013).

Earnings management används av så kallade insiders, interna intressenter vilka är personer på olika positioner inom bolaget, för att vilseleda och påverka outsiders, externa intressenter utanför bolaget (Aerts, Cheng & Tarca, 2013). Earnings management är en typ av medveten påverkan av poster i finansiella rapporter, då det främst är resultaträkningen som är utsatt för påverkan, ofta dock genom påverkan av balansräkningen, även om andra typer av manipulation kan påverka enbart balansräkningen, kassaflödesanalysen eller annan icke-finansiell information (Ndini, 2012). Sambandet presenteras av figur 2 nedan där olika typer av påverkan visas. Sambandet mellan de olika delarna, och speciellt sambandet mellan balans- och resultatrapporten, bör påpekas då manipulering av en balanspost ofta kan ha stor påverkan på resultatet (Ndini, 2012).

Figur 2. Manipulation av information i finansiella rapporter, baserad på Ndini, 2012.

Earnings management kan tänkas strida mot de fundamentala redovisningsprinciper och egenskaper som förespråkas av bland annat IFRS, däribland fullständig, felfri och neutral finansiell rapportering (Marton et al., 2012, s. 32).

Teorin grundar sig på ett antagande som bygger på agentteori om att individer i bestämmande positioner drivs av egenintresse och deras agerande påverkas av detta. Incitamenten att manipulera de finansiella rapporterna kan hänföras till alltifrån att förbättra personliga ersättningar som bonusar, löneförhöjningar eller andra förmåner till att eftersträva ett bättre rykte som baseras på bolagets prestation. (Boone, Khurana & Raman, 2012).

Forskare menar även att tillämpning av earnings management ofta kan förklaras med olika avkastningskrav som olika intressenter har på bolaget, till exempel teorin meet or beat the analyst, vilken beskrivs mer ingående nedan i kapitel 3.2.2.1 (Boone, Khurana & Raman, 2012). Andra incitament för att tillämpa earnings management eller någon annan form av manipulering av information kan som nämnts ovan vara mer personligt kopplade till nyckelpersoner inom företaget. Till exempel att förbättra chanser till befordran och undvika avsked eller genom olika options- och aktieprogram inom företag som skapat incitament för earnings management då detta kan påverka värdet av aktier eller optioner som innehas av ledningen eller andra nyckelpersoner. (Ball, 2008).

Graden av tillämpning av earnings management kan röra sig från mindre försköningar av finansiella poster till den yttre gränsen där manipuleringen är så grov att lagen och andra rådande bestämmelser inte följs varpå värderingen ses som bedräglig. Oavsett i vilken grad earnings management tillämpas görs detta med syftet att underminera redovisningens struktur för att subjektivt tillfredsställa någon form av intresse. (Ball, 2009).

Även om earnings management såväl används och, till en viss gräns, accepteras finns underliggande förväntningar på att detta sker med en viss nivå av moral och etik. Hänsyn till moral och etik innebär att tillämpandet inte orsakar direkt skada för intressenter, bolaget eller andra aktörer (Ball, 2009). I regel är oaktsamt beteende kopplat till bedrägeri eller försök att dölja stora förluster eller negativa förändringar. Sådant beteende brukar upptäckas inom ett par år då det antingen föranleder konkurs eller att frågor väcks kring brist på likvida medel eller liknande (Ball, 2009). Av denna anledning står ansvaret för redovisningen och de finansiella rapporternas korrekthet hos bolagets verkställande direktör och styrelse (Skog, 2011, s. 219).

Det finns flertalet underkategorier till earnings management, teorier som framförallt försöker förklara olika anledningar till att olika företag väljer att använda sig av earnings management. Nedan har vi valt att kortfattat beskriva tre stycken sådana teorier som vi anser är relevanta för vår uppsats.

3.2.2.1 Meet or Beat the Analyst

Ett väldigt starkt incitament för bolag, främst publika bolag, är att använda sig av earnings management är på grund av teorin meet or beat the analyst, som baseras på intressentteori. Fokus ligger där på att antingen uppnå eller överstiga de avkastningskrav som kapitalmarknaden och analytiker kräver eller förväntar sig (Boone, Khurana &

Raman, 2012). Incitamentet blir särskilt starkt då en stor del av bolagens intressenter antingen är direkt aktiva på kapitalmarknaden eller använder resultatet som mått på bolagets välmående. Om ett bolag misslyckas med att uppnå analytikernas förväntningar sjunker investerare, leverantörer och kunders intresse för bolaget. Dessutom baseras en stor del av bolagets mediala uppmärksamhet på information från kapitalmarknaden där rubriker om prestationer som varit sämre än väntat kan få negativa konsekvenser. Av denna anledning är det viktigt för bolag att förhålla sig till rådande avkastningskrav och kan bolaget inte uppnå dem kan det finnas motiv för att tillämpa earnings management. (Davis, Soo & Trompeter, 2009).

3.2.2.2 Earnings smoothing

Earnings smoothing är en typ av earnings management där avsikten är att anpassa resultatet för att, som namnet anger, undvika volatilitet och hålla jämna resultat. När earnings management används för att uppnå earnings smoothing så försöker bolagen antingen öka eller minska kostnaderna eller intäkterna, alternativt använda sig av båda tillvägagångssätten (Jung, Soderstrom & Sunny Yang, 2013). Varför bolagsledningarna väljer att utöva earnings smoothing kan förklaras av en mängd olika motiv. Det kan handla om att bolagsledningarna medvetet producerar sämre resultat ett eller ett antal år för att sedan upplevas som välpresterande när de sedan inte längre trycker ner resultatet vilket benämns big bath accounting. Det kan även handla om att bolag vill undvika risken att prestera allt för väl eftersom då kan förväntningarna och påtryckningar på fortsatta prestationer öka. Slutligen är även ett vanligt incitament att genom låga resultat minska skattekostnaderna. (Kirschenheiter & Melumad, 2001).

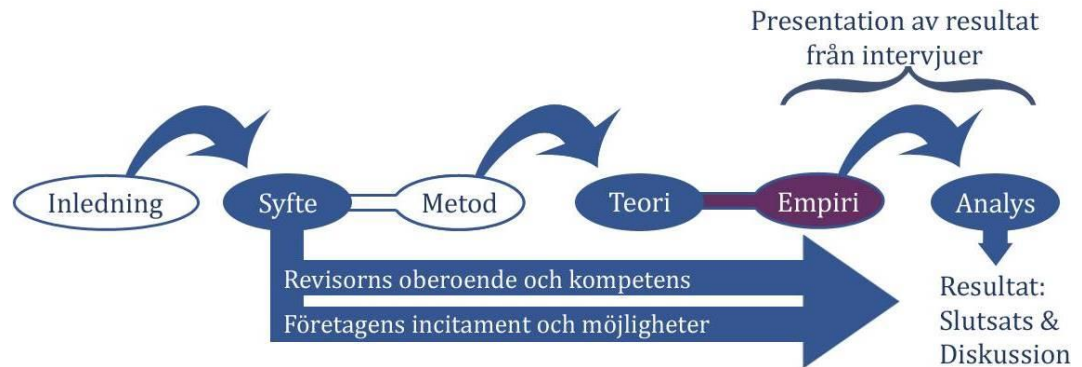
3.2.2.3 Big bath accounting

Big Bath Accounting behandlar idén om att företagsledningarna försämrar resultatet ett visst år för att gynna kommande år och därigenom resultatplanerar i enlighet med earnings management. Exempelvis genom att under ett konstaterat förlustår belasta resultatet med ytterligare kostnader som egentligen skall kostnadsföras andra år, till exempel genom att öka företagets avsättningar mer än vad som är motiverat. Det frambringas i sin tur lägre kostnader och bättre resultat kommande år. Resonemanget grundas ur tanken att intressenter inte bryr sig om storleken på förluster, utan de fokuserar istället på när vändningen kommer att ske. (Marton et al., 2012, s. 377).

Empiriska studier har påvisat att antalet mindre förluster är onaturligt få utifrån en sannolikhetsfördelning, medan vinster precis över noll resultat förekommer onaturligt mycket (Schäffer et al., 2011). Alternativt kan ledningarna välja att förskjuta intäkter till kommande år för att skapa en bild av att det ekonomiska läget har förbättrats för organisationen (Kirschenheiter & Melumad, 2001). Förskjutande av intäkter kan även göras i syfte om att jämna ut kassaflödena och göra dem mindre volatila, för att på så sätt minska den risk banker och andra finansiella institut kalkylerar fram vid kreditgivning och därigenom minska organisationens lånekostnad (Schäffer et al., 2011).

4. Empiri

I detta avsnitt kommer vi först att kortfattat beskriva den lagstiftning och de redovisningsprinciper som gäller kring försäkringsbolag för att sedan även beskriva de försäkringstekniska avsättningarna mer ingående. Vi kommer sedan kortfattat att gå igenom viktiga begrepp i revisionsprocessen för att senare kunna jämföra detta med hur revisionen av försäkringsbolag sker baserat på våra intervjuer.

4.1 Försäkringsbranschen och försäkringstekniska avsättningar

Svenska försäkringsbolag omfattas av försäkringsrörelselagen (2010:2043), vidare nämnt som FRL. Försäkringsföretag omfattas av, enligt FRL 1 kap. 3 §: "försäkringsaktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag och försäkringsförening". Aktiebolagslagens (2005:551), ABL, bestämmelser skall även tillämpas för försäkringsbolag, medan särregler återfinns i ovan nämnda FRL.

För att bedriva försäkringsrörelse i Sverige måste bolag ges tillstånd av Finansinspektionen, FI (Finansinspektionen, n.d.b). FI:s roll är bland annat att utöva tillsyn, utforma regler och rekommendationer samt genomföra tillståndsprövningar (Finansinspektionen, n.d.a).

Försäkringar är ett verktyg för reducering av finansiell risk genom att försäkringsbolagen åtar sig att ansvara för risken. Detta mot ersättning i form av försäkringspremier som i regel betalas in periodvis från och med att försäkringen tecknas. Premierna utgör försäkringsbolagens största inkomstkälla. (Nagy & Cotlet, 2011). De utgör även underlag för investeringar som försäkringsbolagen gör i syfte för att kunna finansiera reglering av eventuella skador (Vintilä & Armaenu, 2009).

Eftersom premierna erhålls på förhand, då de inbetalas periodvis oavsett om skada inträffat, måste försäkringsbolagen göra avsättningar då de åtagit sig att i framtiden ersätta eventuella skador. Då det är ovisst huruvida skador inträffar och i så fall vid vilken tidpunkt och till vilket belopp klassificeras åtagandet i balansräkningen som en avsättning istället för en skuld. (Nagy & Cotlet, 2011). Rent redovisningstekniskt måste premierna,

som är erhållna men inte intjänade då de skall reglera framtida skador, matchas mot framtida kostnader i enlighet med matchningsprincipen (Beaver, Maureen & Nelson, 2003).

Försäkringsrörelselagen reglerar de försäkringstekniska avsättningarna, enligt FRL 5 kap. 1 § definieras dessa som: *“Ett försäkringsföretags försäkringstekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal”*.

FRL 5 kap. 1 § p. 2 anger sedan att:

*“De försäkringstekniska avsättningarna ska motsvara företagens ansvarighet för...
...2. inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador),...”*.

De försäkringstekniska avsättningarna utgör den absolut största posten på skuldsidan i försäkringsbolagens balansräkningar (Bilaga 1). Det finns främst två typer av försäkringstekniska avsättningar, avsättningar för ej intjänade premier och kvardröjande risker samt för oreglerade skador. De oreglerade skadorna består i sin tur normalt sett av inrapporterade men ej reglerade skador samt inträffade men inte inrapporterade skador, IBNR (If Skadeförsäkring AB, 2014). Den första typen av oreglerade skador går i sin tur att kategorisera i två undergrupper, fastställda men inte utbetalda ersättningar och inrapporterade men inte reglerade skador. Den första undergruppen orsakar inte några större svårigheter då osäkerheten avseende beloppet naturligtvis är väldigt liten. Den andra undergruppen orsakar däremot större osäkerhet eftersom åtagandet måste värderas eftersom skadan i fråga inte är fastställd. (Nilsson, 2014). Störst osäkerhet och därmed risk uppstår dock vid värdering av inträffade men inte inrapporterade skador eftersom försäkringsbolaget då måste uppskatta om skador som de tror kan ha inträffat men som ännu inte blivit inrapporterade, vilket kan dröja flera månader eller i vissa fall år (Aiuppa & Trieschmann, 1987).

FRL reglerar även hur beräkning av avsättningarna skall ske, enligt FRL 5 kap. 9 §: *“För varje anmält försäkringsfall ska en avsättning för oreglerade skador göras. För att beräkna den totala avsättningen för försäkringsfall får försäkringsmatematiskt vedertagna metoder användas, om de leder till en tillräcklig avsättning med beaktande av försäkringsfallens art”*.

I våra intervjuer framkom att den initiala skadeavsättningen sker på basis av skadehandläggarens uppfattning vilket baseras på den information denne får om skadan, handläggarens erfarenhet och befintlig statistik. Värderingen av skadan används i en kalkyl vars kalkylbelopp beräknats vid tecknandet av försäkringsavtalet. Det belopp som beräknats blir sedan en avsättning som har en direkt påverkan på resultatet. Avsättningen omprövas först om det finns anledning att göra så, exempelvis på grund av ny information. Värderingen kan sedan även ske genom att försäkringsbolaget samlar in sina

egna samt övriga marknadsaktörers information och statistik över tidigare skaderegleringar. Informationen ligger sedan till grund för den prognos som aktuarien arbetar fram som avser framtida kostnader för reglering av skador. En aktuarie är en person som har en matematisk och statistisk utbildning (Nationalencyklopedin, n.d.b) och kan genom att använda olika statistiska och matematiska modeller analysera stora mängder data samt kvantifiera och hantera olika risker. De kan därmed lösa komplexa problem med avancerade beräkningar, som storleken på de försäkringstekniska avsättningarna (Aktuarieliföreningen, n.d.). Aktuarien beräknar främst IBNR-avsättningarna samt försäkringar och skador som löper över lång tid, som då måste uppskattas utifrån statistik och matematiska antaganden.

Aktuariens roll vid beräkning av skadeavsättningar regleras i FRL 5 kap. 14 §: *“I ett försäkringsföretag ska de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet.”*

Beräkandet av de försäkringstekniska avsättningarna sker alltså delvis utifrån subjektiva bedömningar vilket innebär att värderingen inte baseras på något exakt mätbart belopp utan att värderingen istället baseras på ett antal bedömningar, matematiska antaganden och olika tillämpningar av statistik. Detta innebär att olika värderingar av samma händelse kan ge helt olika belopp utan att det för den delen går att avgöra ifall någon värdering är felaktig. Det är alltså omöjligt att fastslå ett belopp som felaktigt, utan istället går det endast att kritisera vissa antaganden eller uträkningar (Aerts, Cheng & Tarca, 2013).

I det mindre försäkringsbolag där Åke Nilsson är VD har de en aktuarie i Stockholm vars beräkningar till stor del baseras på historiska fall och standardskador. Som auktoriserad revisor och partner med många års erfarenhet av just arbete med försäkringsbolag är Lena Sandberg väldigt insatt i aktuariens arbete och menar i vår intervju att det finns ett väldigt stort fokus på just standardisering av skador. Det handlar ofta om att jämma ut resultatet och undvika stora volatila utfall, då kan aktuariens beräkningar spela en stor roll.

Att företagstekniska avsättningar är så strikt reglerat på både nationell och internationell nivå samt omfattas av särskild lagstiftning grundar sig i historien då de, främst i USA, under 80-talet orsakade en rekordhög mängd konkurser inom försäkringsbranschen. Vilket i sin tur hade stor påverkan på ekonomin hos privata hushåll och företag. Krisen orsakades av att svagt presterande försäkringsbolag medvetet undervärderade avsättningarna för att manipulera balans- och resultaträkningen med avsikt att framstå som mer välmående bolag och därmed undvika negativ uppmärksamhet. Krisen resulterade i att de försäkringstekniska avsättningarna numera skall beräknas med överseende av en aktuarie. (Gaver & Paterson, 2014).

Den auktoriserade revisorn och partnern Lena Sandberg förklarade att svenska försäkringsbolag utöver den svenska försäkringsrörelselagen och FI:s anvisningar sedan år 2010 även måste tillämpa IFRS fullt ut i sin koncernredovisning. I IFRS 4 regleras olika typer av försäkringsavtal. Enligt Jonas Eriksson, aktuarie på Finansinspektionen, är inte de försäkringstekniska avsättningarna detaljreglerade vilket ger försäkringsbolagen stor frihet i arbetet med avsättningarna. Frihetsspannet i tillämpningen av lagstiftningen gör att det inte finns någon etablerad best practice. Att avsättningarna inte är detaljreglerad har enligt Åke Nilsson, VD på ett mindre försäkringsbolag, inneburit att arbetet med avsättningar blir väldigt subjektivt. Då det inte finns en definitivt korrekt eller felaktig avsättning sker istället en rimlighetsbedömning, vilket ger försäkringsbolagen praktiska möjligheter att bestämma värdet av avsättningarna.

Enligt Jonas Eriksson, aktuarie på Finansinspektionen, är det skaderegleraren och aktuarien som har störst påverkan på den initiala värderingen av såväl icke inrapporterade och ännu inte reglerade skador. Även om deras bedömningar delvis baseras på standardiserade kalkyler och statistik är den avgörande bedömningsfaktorn deras subjektiva och professionella bedömning. Den baseras på erfarenhet, områdeskunskap och även den information som är tillgänglig vid bedömningstidpunkten. Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, menar att även om de nämnda yrkesgrupperna bidrar till eller faktiskt gör beräkningen av avsättningarna är det i slutändan ändå bolagets styrelse som har ansvar för och kan fastställa beloppet, en situation som kan ge upphov till en agentproblematik. Risken för att starka agenter, ledningar, lyckas påverka avsättningarna för att gynna deras intressen är enligt Lenas erfarenhet väldigt stor i bolag med stark ledning men svag styrelse. Jonas Eriksson som även är aktuarie menar att aktuarien tidigare hade ett större juridiskt ansvar gällande korrekta avsättningar, dock att det ändrats till att styrelsen numera har större del av ansvaret. Det innebär att även om det är aktuariens arbetsuppgift att beräkna och presentera sina värderingar av avsättningarna så är det i slutändan styrelsen som har makten och ansvaret över att tillämpa rätt avsättning.

Skillnaden mellan gjorda avsättningar och faktiska utfall benämns avvecklingsresultat, vilket är en post som återfinns i resultaträkningen hos försäkringsbolag. Åke Nilsson, VD för ett mindre försäkringsbolag, förklarade att en avvecklingsvinst då den faktiska kostnaden understeg avsättningen är ett tecken på att bolaget varit försiktiga i sin beräkning, medan en avvecklingsförlust då kostnaden för regleringen översteg avsättningarna innebär att bolaget underskattat skadornas omfattning. Jonas Eriksson, aktuarie på Finansinspektionen, menar på att avvikelserna till viss del kan förklaras av oförutsägbara ekonomiska faktorer, dock hävdar forskare att en betydande del av avvikelserna kan förklaras av medvetna subjektiva undervärderingar (Nelson, 2009). Jonas Eriksson, aktuarie på Finansinspektionen, menade att avvecklingsresultatet är väldigt intressant att analysera eftersom det över loppet av flera år går att urskilja om det finns några faktiska trender av under- eller övervärderingar av avsättningarna eller om avvecklingsresultaten är varierande och korrelerar i relation till inträffade händelser.

4.2 Revisionsprocessen

Enligt ABL, Aktiebolagslagen (2005:551), 9 kap. 3 § skall en revisor:

”... granska bolagets årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god revisionssed kräver.”

Revisorns roll är att agera som en extern och oberoende kontrollfunktion mellan bolaget och dess intressenter och som skall säkerställa att den information och de räkenskaper som företag presenterar är korrekta. Granskningen utförs så att intressenter, så som aktieägare och långgivare, får en försäkran om att bolaget och dess ledning följer de lagar, regler och principer som de skall och även påstår sig att följa (Carrington, 2010, s. 8).

Revisionsprocessen inleds med granskning av företagsledningens påståenden, vilka återfinns i företagets årsredovisning. Påståendena ska granskas i den utsträckning som revisorn anser det krävs för att kunna garantera dess riktighet (Carrington, 2010, s. 40-42). Olika finansiella poster kräver också olika former av granskningsåtgärder (Carrington, 2010, s. 44). Exempelvis kan ett banklån kontrolleras genom att begära engagemangsbesked från banken medan ett lagersaldo kan kontrolleras genom en fysisk kontroll. Granskning skall dokumenteras och slutligen skall revisorn avlägga sin rapport i form utav en ren eller oren revisionsberättelse (Carrington, 2010, s. 40).

Revisorn kan inte kontrollera samtliga transaktioner, då det skulle bli allt för tids- och resurskrävande. Därför måste revisorn genomföra sin granskning med omsorg och fokusera på områden i redovisningen som skulle kunna innehålla väsentliga felaktigheter. IFRS:s Föreställningsram för utformning av finansiella rapporter anger att *”Information är väsentlig om ett utelämnande eller en felaktighet kan påverka de beslut som användaren fattar på basis av information i de finansiella rapporterna”* (IFRS-volymen, 2013, Föreställningsram för utformning av finansiella rapporter, p. 30). Något väsentligt är alltså något som skulle kunna påverka beslutsfattandet hos en extern intressent. Det är upp till revisorn i varje specifikt fall att använda sin professionella bedömning för att avgöra vad som skall anses väsentligt (Carrington, 2010, s. 64).

Då revisorn inte kan granska alla transaktioner måste revisorn i planeringsstadiet av revisionen upprätta en acceptabel väsentlighetsnivå, vilket är ett tröskelvärde för summa avvikelser som revisorn kan acceptera och som därav inte medför en oren revisionsberättelse (Carrington, 2010, s. 63-65). Utifrån den acceptabla väsentlighetsnivån bestäms sedan den nivå av acceptabla fel som respektive kontobalans får ha. Överstigs nivån acceptabla fel för någon kontobalans krävs ytterligare granskningsåtgärder för att fastställa storleken på avvikelsen (Carrington, 2010, s. 68). I revisionsprocessen slutskede ska revisorn summera de noterade avvikelserna och jämföra dessa med den acceptabla väsentlighetsnivån. Om det efter vidare granskning påvisas att den acceptabla väsentlighetsnivån har överstigits måste ledningen korrigera de bakomliggande orsakerna till

avvikelse, annars kan det uppstå en situation där revisorn ser sig tvungen att avge en öppen revisionsberättelse (Carrington, 2010, s. 68-69).

Den acceptabla väsentlighetsnivån upprättas i syfte att effektivisera revisionen. Väsentlighetsnivån är starkt förknippad med den revisionsrisk som revisorn ska ha i åtanke under revisionens framskridande. En högre väsentlighetsnivå medför mindre granskningsåtgärder, och därmed en effektivare revision, men samtidigt också en högre risk för att väsentliga felaktigheter inte upptäcks. Varken i den interna eller externa revisionen. (Carrington, 2010, s. 71-73). Risken med att inte ha upprättat en korrekt väsentlighetsnivå kan medföra att väsentliga felaktigheter kommer med i årsredovisningen vilket kan sätta revisionsbyrå i dåliga dagar och att revisorn i fråga i värsta fall blir av med sin auktorisation, samt riskera skadestånd enligt ABL 29 kap. 2 §. Som tidigare nämnt är det upp till revisorn att använda sin professionella bedömning för att avgöra vilken väsentlighetsnivå som skall tillämpas (Carrington, 2010, s. 64).

Under revisionsprocessen måste revisorer därmed ständigt väga kostnad mot kvalitet. Det är ett dilemma mellan samhällsintresset, att säkerställa kvalitén åt intressenterna, och egenintresset, att hålla nere kostnader för att maximera vinst. Vid exempelvis granskning av poster som till stor del består av subjektiva värderingar, så som immateriella tillgångar, är det upp till revisorn att använda sin professionella bedömning utifrån situation och erfarenhet för att avgöra när granskningen är tillräcklig, då ingen kan fastslå säkert att dessa poster granskats tillräckligt (Herrbach, 2004). Osäkerheten detta medför gör att revisorer ständigt är utsatt för risken att ha missat något, något som i värsta fall är väsentligt och som därmed kan rubba deras legitimitet enligt ovanstående resonemang och i värsta fall leda till att man följer i Arthur Andersens fotspår (Currall & Epstein, 2003).

4.2.1 God revisionsred och god revisorsred

Enligt ABL 9 kap. 3 § st. 1, skall revisorn beakta god revisionsred:

“Revisorn skall granska bolagets årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god revisionsred kräver.”

God revisionsred innefattar att revisionen skall genomföras oberoende och att revisorn måste besitta den kompetens som krävs för att genomföra en god revision samt att granskning sker under tystnadsplikt (FAR, n.d.a).

Enligt Revisorlagen (2001:883) 19 § skall revisorn även ”iaktta god revisorsred”. Begreppet förklaras inte i lagtext utan det är Revisorsnämndens uppgift att utveckla och etablera normer inom branschen som utgör god revisorsred (Carrington, 2010, s. 213). De etablerade normerna skall medföra att revisorn agerar korrekt ur ett yrkesetiskt perspektiv, därmed enligt god revisorsred (Prop. 2000/01:146, s. 88). Även FAR utarbetar yrkesetiska regler och bidrar där med till formandet och förhållningssättet till begreppet (Moberg, 2006, s. 39).

4.2.2 Kompetens

Enligt Revisionslagen (1999:1079) 12 § skall en revisor:

”... ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfattningen av företagets verksamhet fordras för att fullgöra uppdraget.”

Begreppet kompetens innefattar revisorns kunskap och förståelse för det bolag och dess bransch som är under granskning. Utan förståelse går det inte att granska, analysera och värdera de påståenden bolagen gör i sin årsredovisning och därmed försvinner möjligheten för revisorn att upptäcka tänkbara bedrägerier, vilket gör att revisionen förlorar sin mening. (Langsted, 1999).

För exempelvis finansiella företag är kraven högre på den kompetens som revisorn måste besitta. Enligt FARs Rekommendation om revision av finansiella företag, RevR 100, ska minst en vald revisor vid revision av företag som omfattas av de så kallade (finans)rörelselagarna och som står under finansinspektionens tillsyn vara licensierad. För att bli licensierad och för att vara fortsatt licensierad krävs det att revisorn utövat revisionsverksamhet i finansiella företag minst 600 timmar under tre års tid samt 60 timmars fortbildning utöver de generella krav som gäller för alla revisorer under samma tid. (FAR, 2013b).

Risken med att revisorn saknar kompetens kan exemplifieras med revisionen av el-handelsföretaget Kraft & Kultur AB, som nämndes i uppsatsens inledning. Ägarna menar att företagets revisor saknade branschförståelse och därmed misslyckades att identifiera och förstå de rådande problemområden som bolaget hade (Affärsvärlden, 2013). Revisorn fick även kritik och varnades av från Revisorsnämnden för åsidosättning av sina skyldigheter samt grova brister i den utförda revisionen (Revisorsnämnden, 2014).

4.2.3 Oberoende

Enligt Revisionslagen (1999:1079) 20 § skall en revisor:

”... i revisionsverksamheten utföra sina uppdrag med opartiskhet och självständighet samt vara objektiv i sina ställningstaganden.”

Syftet med revision är att en oberoende part ska granska årsredovisning samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning av bolaget. Detta för att säkerställa påståendena och därmed ge trygghet åt aktieägare, långivare samt andra intressenter som har intresse av bolaget (Carrington, 2010, s. 8). En grundförutsättning med revision är att den sker oberoende, utan ett oberoende förlorar granskningen sin betydelse (Langsted, 1999). Detta betyder att revisorns granskning och uttalande kring bolaget inte skall påverkas av den relation som revisorn har till ledning, styrelse eller annan personal i bolaget. Revisorn får inte heller ha några egna personliga intressen i bolaget eller påverkas av de intäkter som revisionsuppdraget eller andra konsultuppdrag inbringat till revisorn eller revisionsbyrån (Carrington, 2010, 181-191).

Enronskandalen är ett exempel på hur revisorernas oberoende var satt ur spel. Arthur Andersen ansågs i Enronfallet varit allt för beroende av de konsultintäkter som de fakturerade genom Enron för att våga ifrågasätta Enrons redovisning (Carrington, 2010, s. 185-186). När detta sedermera uppdagades dröjde det inte länge innan Arthur Andersen var på fall då de tappat allmänhetens och olika externa intressenters förtroende och därmed legitimitet (Currall & Epstein, 2003).

4.2.4 Revision inom finansiella bolag

Inom revision av finansiella bolag finns särskilda granskningsmoment men även särskilda lagstadgade krav på såväl revisionsprocessen som på den individuella revisorn. Dessa skillnader jämfört mot mer ordinära bolag motiveras av branschens komplexitet och storlek samt att det i större utsträckning används värdering till verkligt värde istället för anskaffningsvärden (Bone, Khurana, & Raman, 2012). Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, med erfarenhet av revision i finansiella bolag och säger att 80 % av alla större redovisnings- och revisionsskandaler inträffar i finansiella bolag vilket kräver att ansvariga revisorer behöver större kompetens och branschkunskap jämfört med andra branscher eller sektorer. För att säkerställa den kompetensen finns som tidigare nämnt krav på en särskild licens för revisorer som arbetar med finansiella bolag. Hultqvist förklarar de särskilda krav som ställs på finansiella revisorer som:

“Den särskilda licensen innebär att vi som revisorer måste aktivt arbeta med just finansiella bolag och dessutom måste vi ha genomfört ett visst kurspaket med förberedande kurser som skall fastställa den nödvändiga kompetensen”.

Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner på en av de stora revisionsbyråerna, menar att åtminstone de stora revisionsbyråerna är väl medvetna om den komplexitet som finansiella bolag har och är införstådda i den särskilda kompetensen som krävs. Sandberg menar att eftersom finansiella bolag skiljer sig avsevärt från ordinära bolag, både med hänsyn till särskild lagstiftning och kontrollmyndigheter men även rent affärsmässigt, så har i alla fall de större revisionsbyråerna särskilda revisionsavdelningar som enbart arbetar med finansiella bolag. Detta på grund av att revision av finansiella bolag kräver spetskompetens hos revisorerna samt andra yrkesroller som egna aktuarier och lag- och redovisningsexperter. Vid frågan hur revisionen med finansiella bolag skiljer sig åt svarade Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, följande:

“Sammanfattningsvis är det en oerhört mycket större revisionsrisk vid arbete med finansiella bolag på grund av den komplexitet som de aktuella beräkningarna innebär tillsammans med de enorma beloppen och den stora mängden subjektiva bedömningar som finns. Det är alltså lättare att det blir fel inom finansiella bolag samtidigt som minsta fel ge stora konsekvenser då det kan handla om väldigt stora belopp, det är helt enkelt en högriskbransch.”

Enligt Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, måste särskild hänsyn tas till regelverken i revisionsprocessen vid arbete med finansiella bolag. Förutom årsredovisningslagen och olika regleringar inom IFRS måste även till exempel försäkringsrörelselagen samt Finansinspektionens regler följas. Dessa är väldigt omfattande och komplexa vilket givetvis försvårar arbetet och ställer högre krav på revisorerna. Enligt Karl Hultqvists erfarenhet innebär revision av bolag som i sin tur granskas av Finansinspektionen att det automatiskt anses vara ett högriskbolag eftersom konsekvenser av fel blir mer allvarliga än för ordinära bolag på grund av risken för stora böter eller indragna licenser. Revision av finansiella bolag, på grund av den rådande komplexiteten och medföljande revisionsrisk, kräver fler granskningsåtgärder och ännu mer fokus på intern kontroll. Det vill säga de processer, rutiner och åtgärder som bolag har för att säkerställa att endast korrekt information förs in i affärssystemen och även att informationen behandlas och tolkas korrekt (Carrington, 2010, s. 109).

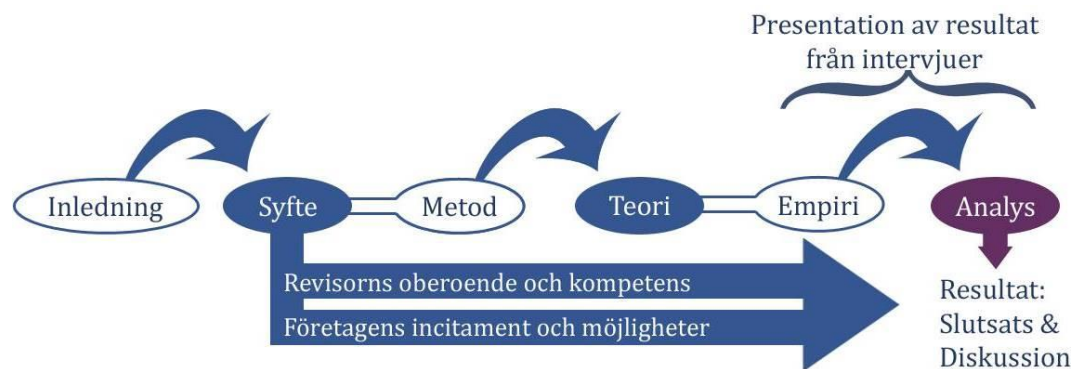
Att noggrann och korrekt revision är särskilt viktigt vid arbete med finansiella bolag motiverar den auktoriserade revisorn Lena Sandberg med att fel information eller felaktiga matematiska formler eller antaganden kan ge stora utfall och även om det endast rör sig om mindre fel kan det vara väsentligt. Därför är det viktigt att den interna kontrollen är effektiv och säker. Om information uteblir eller feltolkas, även om det endast påverkar någon procentenhet av det initiala beloppet, så kan det felet generera felaktiga siffror vilka blir klart väsentliga. Åke Nilsson, VD på ett mindre försäkringsbolagen, vet av erfarenhet att dessa fel slår direkt mot resultatet, varför både försäkringsbolagens och revisorernas skicklighet är högst avgörande. Även Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, har erfarenhet av felaktigheter i avsättningar och vilka konsekvenser det kan få:

“Av erfarenhet vet jag att större delen av Finansinspektionens sanktionsärenden grundas på bristande riskkontroll i finansiella företag, detta är något vi givetvis tar med oss och lägger extra mycket fokus på för att verkligen säkerställa att det finns tillräckliga riskkontroller och att dessa faktiskt fungerar.”

Lena Sandberg förklarar att revisionen av försäkringsbolag är väldigt koncentrerad kring tillgångar och försäkringstekniska avsättningar eftersom det är de största posterna samt att risken där är stor för omedvetna eller medvetna felvärderingar. Enligt Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, skiljer sig granskningen även eftersom försäkringsbolag har väsentligt annorlunda poster än mer ordinära bolag. Processerna som ligger bakom värderingen är mycket längre och avancerande än vanliga inköp eller försäljningar i ordinära bolag vilket gör att risken för fel är mycket större samt att felaktigheter får mycket större konsekvenser, vilket kan visa sig vara ödesdigert för ägare, kunder och andra intressenter.

5. Analys

Vår analysdel kopplar samman teori- och empiriavsnitten och analyserar detta för att kunna besvara syftet, vilket presenteras i nästa kapitel. I avsnittet analyseras löpande vårt intervjumaterial utifrån den teoretiska referensramen och de empiriska underlag som presenterades i tidigare kapitel. Företagens möjligheter och incitament att använda earnings management genom subjektiva värderingar samt revisorns kompetens och oberoende analyseras genom att de teoretiska begreppen används för att identifiera och förklara den bild av fenomenet som skapats genom intervjuerna.

5.1 Subjektiva bedömningar och risker

5.1.1 Subjektiva värderingar och earnings management

Anna Hjalmarsson, jurist på Svensk Försäkring, förklarar att beräkningen av försäkringstekniska avsättningar baseras, förenklat, på två faktorer. Dels baseras den på statistik som försäkringsbolagen har, dels baseras den på erfarenhet, kunskap och tolkning av erhållen information. Den senare av de två faktorerna utgör den subjektiva delen av värderingen eftersom det är en person som gör uppskattningar. Även om subjektiva bedömningar i regel är professionella, förutom i de fall då andra ambitioner än korrekt värdering spelar in, utgör subjektiviteten det största osäkerhetsområdet. Som Åke Nilsson, VD på ett mindre försäkringsbolag, förklarade är det initialt skadehandläggare och aktuarier som har störst påverkan på värderingen. Revisorerna Sandberg och Hultqvist samt aktuarien Eriksson hade utifrån sin erfarenhet märkt att det i slutändan ändå var ledningen som indirekt influerar värderingen genom påtryckningar eller direkt faktiskt väljer att tillämpa en annan värdering.

Att, i enlighet med intressentteorin, tillämpa former av earnings management för att tillfredsställa olika intressenters intressen verkar utifrån våra intervjuresultat ofta ses som ofarligt eftersom det vanligtvis används för att lätt försköna ytan och inte för att genomföra bedrägerier eller dölja allvarliga ekonomiska situationer. Anna Hjalmarsson, jurist på Svensk Försäkring, menar att earnings management är ett vanligt fenomen inom försäkringsbranschen och att det används för att undvika negativa resultat och volatilitet, dvs. jämna ut resultaten. Vilket även ligger i linje med tidigare forskning (Schäffer et al.,

2011) och är i enlighet med teorin om earnings smoothings. Enligt Hjalmarsson eftersträvar försäkringsbolagen ett jämt resultat också för att de inte vill att det skall påverkas av individuella händelser. Eftersom finansiella instrument värderas till verkligt värde så uppstår även en naturlig volatilitet i resultaträkningen, vilket kan korrigeras genom att de aktuariella processerna som jämnar ut resultatet genom avsättningarna.

Earnings management, antingen för att undvika negativa resultat eller för att minska skatten, har onekligen enligt vår mening dock en påverkan på bolaget och dess intressenter, då resultatet ofta används som beslutsunderlag i olika situationer. Hur mycket intressenterna påverkas beror på i vilken utsträckning resultatet har justerats.

Utifrån de genomförda intervjuerna har vi även fått uppfattningen att användandet av earnings management delvis kan knytas till isomorfism. Detta eftersom försäkringsbolagen verkar agera homogent trots att det saknas någon best practice. Det likartade agerandet är att det är väldigt vanligt att försäkringsbolag använder earnings management, dock kan typen av earnings management skilja sig åt. Framförallt verkar en mimetisk form av isomorfism vara vanlig. Om ett bolag till exempel använder earnings smoothing för att redovisa jämna, och undvika negativa, resultat så börjar även andra bolag att göra detsamma för att inte upplevas som sämre utan istället upprätthålla sin legitimitet och tillfredsställa intressenternas förväntningar.

Vi har även identifierat att olika aktörer har olika syn på hur resultatjusteringar används. Branschorganisationen och försäkringsbolaget har erfarenhet av att resultatjusteringar används för att jämma ut resultat och undvika negativa resultat medan revisorerna som vi har intervjuat har erfarenhet av resultatutjämnningar men även situationer där bolag justerat upp resultatet genom att systematiskt underskatta avsättningarna. Vår uppfattning är att sådant beteende i stor utsträckning motiveras av egenintresse eller påtryckningar från intressenter eller kapitalmarknaden och dess analytiker.

Utifrån våra samtal med revisorer, jurister och andra aktörer har sådana justeringar mindre påverkan på intressenterna, som då inte riskerar att göra stora förluster på grund av aktieinnehav, utestående fordringar eller andra intressen. Vår initiala uppfattning, utifrån tidigare studier, var att bemöta användandet av earnings management väldigt kritiskt eftersom användning av earnings management ofta endast var till ondo och användes för att genomföra bedrägerier. Istället upplevde vi att branschens aktörer har en betydligt mer avslappnad inställning till earnings management eftersom det är ett vanligt och accepterat fenomen inom branschen.

Som revisor och partner är Lena Sandberg väl medveten om förekomsten av earnings management men ser även trenden av att det oftast används för att göra justeringar som i hennes ögon inte innebär någon väsentlig risk för henne som revisor, för bolagets ägare eller för andra intressenter. Det är däremot viktigt att aldrig ta lätt på granskningen av earnings management. Trots att det oftast inte orsakar väsentliga risker så har bolag som

HQ-Bank och Kraft & Kultur vilselett både revisorer och intressenter vilket inneburit enorma förluster för intressenterna och skadeståndsanspråk i miljardklassen på revisorerna.

Vår uppfattning är att användandet av earnings management ofta är relaterat till legitimitetsteorin. Dels motiveras earnings management ofta av strävan efter legitimitet hos olika intressenter, vilket uppnås genom att uppnå tillräckliga resultat och prestera väl, eller i alla fall inte dåligt, under längre perioder. Dels kan strävan efter legitimitet motivera en alldeles för aggressiv tillämpning av earnings management vilket kan resultera i en skandal likt HQ-Bank, Kraft & Kultur samt Enron, i enlighet med teorin om meet or beat the analyst där bolagen tillämpade bedrägliga justeringar för att tillfredsställa förväntningar från kapitalmarknaden och andra intressenter. En koppling till agentteorin kan också ses om det finns ett samband mellan till exempel företagsledningens bonusprogram och tillämpningen av earnings management. En allt för aggressiv tillämpning riskerar i vilket fall att ge ett bakslag om upptäckt sker och ett legitimitetsgap uppstår, vilket kan ge negativ påverkan på bolaget, revisorerna och även hela branschen. Alltså kan earnings management användas för att skapa legitimitet till en viss gräns och därefter finns risken att för bakslag där en orsakad skandal istället kraftigt reducerar legitimiteten.

Eftersom alla berörda parter som försäkringsbolagen, branschorganisationen, revisorer och Finansinspektionen strävar efter legitimitet innebär att det finns en gemensam strävan efter en etisk användning av resultatpåverkningar eftersom flera aktörer skulle drabbas vid en skandal. Ur detta avseende finns det motiv för bolag, branschorganisationer och revisorer att ha ett gemensamt arbete för att skapa och upprätthålla legitimitet gentemot marknaden. Vår syn angående de gemensamma intressena att tillämpa earnings management men att göra så på ett etiskt och ansvarsfullt sätt är något vi funnit stöd för i intervjuerna där ingen av parterna varit emot resultatjusteringar, så länge det inte sker med avsikt att vilseleda eller skada intressenter eller på annat sätt agera bedrägligt. Vår definition av hänsyn till moral och etik som att tillämpandet inte orsakar direkt skada för intressenter, bolaget eller andra aktörer (Ball, 2009) stod väl överens med inställningen som branschens olika aktörer har gällande arbetet med försäkringstekniska avsättningar.

5.1.1.1 Förekomsten av felaktigheter i försäkringstekniska avsättningar

Ur Karl Hultqvists perspektiv som auktoriserad revisor är försäkringstekniska avsättningar ett fokusområde för såväl externa granskare som analytiker och intressenter eftersom det är en post med stor sannolikhet att innehålla väsentliga fel men också den post som är mest användbar för att tillämpa olika former av earnings management på. Detta är något auktoriserade revisorn Hultqvist förklarade enligt följande:

“När det blir fel i finansiella bolags [redovisning] skulle jag säga att det till 85 % hänförs sig till avsättningar, 13 % placeringstillgångar och 2 % premier”.

Att försäkringstekniska avsättningar är ett fokusområde motiveras även av att posten i regel utgör över 50 % av balansomslutningen och i större försäkringsbolag utgör mångmiljardbelopp. Av intervjuerna har det framkommit att såväl revisorer som Finansinspektionen lägger mycket vikt på just FTA vid sina granskningar eftersom det är just här som det ofta blir fel samtidigt som eventuella fel har stora negativa effekter som till exempel ekonomiska och juridiska konsekvenser samt skadat hänseende för inblandande aktörer. Ur intervjuerna har vi fastställt att såväl branschorganisationen som försäkringsbolaget är medvetna om risken för fel och de stora konsekvenser som fel kan få, detta motiverar en försiktighet som både Svensk Försäkring och försäkringsbolaget tillämpade vid arbete med avsättningarna. Den försiktigheten anser vi kunna knytas an till det som framkom med intervjun med revisorn Lena Sandberg som ansåg att försäkringsbolag ofta har alldeles för stora säkerhetsmarginaler vilket resulterar i för stora avsättningar.

I de fall fel förekommer, oavsett om felen i avsättningar beror på omedvetna fel eller medveten manipulering, kan mindre fel i kalkyler, antaganden eller inputs få stora konsekvenser, ofta mångmiljonbelopp som direkt påverkar resultatet. Risken för att fel faktiskt uppstår förstoras eftersom det ofta är många parter inblandade och att det rör sig om väldigt komplexa matematiska beräkningar och antaganden samtidigt som bolagen är beroende av att inblandad personal får rätt information som också skall tolkas korrekt. Av Åke Nilssons erfarenhet som både ekonom och VD för ett försäkringsbolag krävs det att det går att ha stor tillit till affärssystemen, personalen och riskkontroller. Det är av största vikt att vid varje bokslutstillfälle se över sina försäkringstekniska avsättningar, detta görs för att rätta eventuella felbedömningar, uppdatera avsättningarna på grund av ny information eller för att göra ändringar för att bolaget skall känna sig bekväma med sina avsättningar. Enligt Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, eftersträvas att de bestämda avsättningarna vid varje bokslutstillfälle skall motsvara förväntade framtida utbetalningar tillsammans med en viss felmarginal för att undvika riskfulla underskattningar. Från Hultqvists erfarenhet som revisor menar han att det i längden inte går att underhålla en allt för aggressiv tillämpning av earnings management för att generera ett positivt resultat, eftersom ledningen varje år i sådana fall måste justera resultaten ännu mer för att dölja tidigare års justeringar. Något som till slut skulle leda till, som Hultqvist uttrycker det, *“att bubblan spricker”* vilket leder till att sanningen exponeras och att bolaget riskerar att gå i konkurs, vilket ligger i linje med vårt resonemang i näst sista stycket i kapitel 5.1.1, ovan, om earnings managements koppling till legitimitetsteorin och legitimitetsgap.

Hultqvist förklarade vidare att risken för fel skiljer åt vad som gäller inrapporterade men inte reglerade skador och inträffade men inte inrapporterade skador. Den förra typen är väldigt beroende av skadereglerarens initiala värdering som baseras på erfarenhet och erhållen information. Risken för fel finns i felbedömningar eller brist på information. Den senare typen av skadevärdering är beroende på att aktuarien gör en korrekt bedömning utifrån statistik och erfarenhet. För att illustrera hur bedömningarna om ej inrapporterade skador använde Lena Sandberg, Auktoriserad revisor och partner, stormen Sven som inträffade 2013 som exempel, då måste aktuarien göra uppskattning om de skador som

inträffat men som ännu inte har rapporterats in vilket görs genom att uppskatta stormens omfattning, antal drabbade och vilken typ av skador som har orsakats. Dessa uppskattningar kan visa sig mer eller mindre korrekta vilket syns i försäkringsbolagets avvecklingsresultat efter att skadorna blivit reglerade. Eftersom avvecklingsresultatet påvisar skickligheten hos bolaget går det att analysera för att se huruvida det finns några systematiska under- eller övervärderingar eller om det faktiskt endast består av felaktiga uppskattningar. Vår uppfattning är att en av de viktigaste faktorerna vid redovisning av försäkringstekniska avsättningar är att tillräckligt med arbete läggs på de årliga omvärderingarna som görs av gjorda avsättningar eftersom det, likt Karl Hultqvists uppfattning, är väldigt viktigt att avsättningarna faktiskt motsvarar förväntade framtida utbetalningar så att de redovisade avsättningarna inte är inaktuella på grund av ny information eller tidigare över- eller underskattningar.

5.1.1.2 Analys av gjorda försäkringstekniska avsättningar

För samtliga inblandade aktörer som ledning, styrelse, revisorer, analytiker och övriga intressenter är det intressant att analysera försäkringsbolagen avvecklingsresultat eftersom det är ett mått på skickligheten vid beräkning av avsättningarna. För avvecklingsresultatet skall ett nollresultat eftersträvas, även om det är en omöjlighet då det rör sig om så pass många inträffade skador och stora belopp. Fluktuationer av avvecklingsresultatet över tid kan givetvis bero på särskilda skador som varit svåra att uppskatta som exempelvis oregelbundna naturkatastrofer men det finns även fall där analyser visar systematiska över- eller underskattningar, där merparten tillämpar systematiska över- eller underskattningar vilket ofta kan motiveras av att försiktighet eftersträvas, något som även bekräftats i de intervjuer som vi har genomfört.

Bland de revisorer vi intervjuat välkomnas det i viss mån att bolag är försiktiga hellre än allt för risktagande. I intervjun med Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, framgick det att försäkringsbolag är extremt försiktiga:

“Det är väldigt vanligt förekommande att vi märker att försäkringsbolag är alldeles för försiktiga i sina värderingar och gör alldeles för stora avsättningar. Det är givetvis bra att de är lite försiktiga men det känns onödigt när de är så försiktiga att de både har hängslan, bälten, knäskydd och krockkuddar.”

Karl Hultqvist, som också är auktoriserad revisor, känner igen fenomenet att försäkringsbolag medvetet gör alldeles för stora avsättningar vilket inte är så riskfritt som det kan verka. Intressenter upplever det sällan problematiskt med ett bolag som är försiktiga och inte riskerar varken aktieägarnas investeringar eller leverantörers fordringar. Enligt Hultqvist innebär dock de grova övervärderingarna en skatterisk. Skatterisken uppstår när bolagen medvetet sänker resultatet exempelvis genom att övervärdera avsättningarna vilket ger högre kostnader. Eftersom bolagsskatten baseras på resultatet kan bolaget då riskera en skattessmäll, om skatteverket framgångsrikt bevisar att bolaget medvetet redovisat ett för lågt resultat. Det är intressant att påpeka det annorlunda

incitamentet till att tillämpa earnings management samt de olika fördelarna och riskerna som finns vid ett sådant beteende. Att försöka undvika skatt tillfredsställer ett visst intresse som i regel finns framförallt hos en viss typ av ägare vilket vi tar upp nedan i avsnitt 5.1.2.

Försöken till att påverka resultatet är nära knutet till intressentteorin och är ett tydligt bevis på att intressenter utövar påtryckningar på bolagen och gör så med varierande framgång beroende på sin maktposition. I andra fall, som bland annat den auktoriserade revisorn och partnern Lena Sandberg nämnde, har bolag istället aktivt undervärderat avsättningar för att justera upp resultatet. Det har framkommit att bolag som justerat upp resultatet antingen gjort så för att tillfredsställa påtryckningar och avkastningskrav från kapitalmarknaden eller analytiker, vilket är känt som *meet or beat the analyst*, eller så har styrelser och ledningar haft aktieprogram, bonusar eller andra incitament relaterat till resultatet vilket motiverat beteendet. Beteendet som motiveras utifrån teorin om *meet or beat the analyst* förekommer i publika bolag medan bolag där ledningen, sett som en agent, utnyttjar bolagets resurser för att tillgodose egna intressen som bonus är enligt Lena Sandberg mer beroende av rådande incitamentprogram mer än av ägarstruktur.

5.1.1.3 Professionella bedömningar

Med den subjektivitet som ligger bakom de komplexa värderingarna är det mer eller mindre omöjligt för en extern granskare eller analytiker att fastställa huruvida avsättningen i fråga är korrekt eller felaktig. Det är endast möjligt att göra en rimlighetsbedömning kring storleken på beloppet och de antaganden samt den information som beloppet baseras på vilket även Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, förklarade:

“Som revisor kan vi endast utifrån vår branschkunskap, vår expertis och våra egna aktuariella processer göra en rimlighetsbedömning huruvida vi anser att avsättningarna är tillräckliga eller inte.”

Vidare menade Lena Sandberg att eftersom det är omöjligt att fastslå om en avsättning är korrekt eller felaktig handlar det istället om olika bedömningar. Internt i bolaget handlar det om styrelsen godtar aktuariens beräkningar och externt handlar det om ifall revisorn anser att avsättningarna är tillräckliga. Det är detta som ligger till grund till eventuell tillämpning av earnings management eftersom det går att dra ner eller öka ett resultat utan att det är felaktigt eller oetiskt eftersom avsättningens storlek faktiskt är rimlig, såväl med eller utan justering. Dessa observationer står i enlighet med teorierna kring earnings management, att detta beteende uppstår där det finns möjlighet att relativt enkelt påverka poster som har direkt påverkan på resultatet. Vår genomgående uppfattning är just omöjligheten för såväl försäkringsbolagets styrelse och aktuarie som externa granskare att fastslå någon sorts exakthet/korrekthet i avsättningarna. Istället verkar det som att de involverade aktörerna får diskutera fram belopp som alla kan acceptera. Detta verkar stämma oavsett om det gäller diskussioner mellan aktuarien och styrelsen, styrelsen och revisorn eller styrelsen och Finansinspektionen.

De yrkesgrupperna som har störst inverkan på avsättningarna är, som tidigare nämnts, skadereglerare och aktuarier. Eftersom de sällan är i en position där det finns ett direkt egenintresse av varken earnings smoothing, meet or beat the analyst eller andra finansiella incitament så måste påtryckningarna enligt vår mening därför komma uppifrån inom organisationen, vilka i sin tur har påtryckningar på sig från externa intressenter. Enligt auktoriserade revisorn Karl Hultqvist har det också visat sig förekomma stora påtryckningar på dessa yrkesgrupper från bolagens ledningar. I vilken riktning som påtryckningarna försöker påverka beloppen varierar beroende vilka externa eller interna intressen det är som är pådrivande. Påtryckningarna kommer i regel från bolagets ledning som, i enlighet med agent-teorin, kan agera för att tillfredsställa egenintressen så som bonusavtal eller rykten istället för att agera i enlighet med vad som är bäst för företaget eller dess externa intressenter. Detta står väl i linje med de resonemang inom agentteorin där ledningen förväntas producera tillfredsställande resultat, vilket enligt agentteorin också är orsaken till förekomsten av incitamentsprogram, och som utgör ett motiv för att utöva påtryckningar för att påverka avsättningarna storlek. Hultqvist förklarade utifrån sin erfarenhet följande:

“Aktuariens beräkningar får sällan faktiskt betydelse eftersom ledningen ofta tar aktuariens beräkningar och gör sedan en egen bedömning av vilket belopp som ska användas. Man kan tänka sig att deras bedömning kan ha påverkas av intressen att antingen blåsa upp eller sänka resultatet.”

Enligt Lena Sandbergs erfarenhet som auktoriserad revisor är det vanligt att en ledning väljer, utifrån aktuariens belopp, huruvida ett övre eller undre spann av beloppet skall tillämpas utifrån hur resultat- och skatteläget ligger till. Där valet faller på ett belopp som genererar ett tillfredsställande resultat utan att medföra en allt för stor skattebelastning. Ett beteende som är i enlighet med teorier om earnings management.

5.1.2 Skillnader beroende på bolagets storlek och ägarstruktur

I våra intervjuer har vi uppfattat att det finns skillnader mellan hur olika bolag agerar i olika värderings och redovisningsfrågor, främst beroende på bolagets ägarstruktur och/eller storlek. De typer av bolag som främst diskuterats i våra intervjuer är dels stora publika börsägda bolag, exempel på sådana bolag är IF och Trygg-Hansa. Dels ömsesidiga, det vill säga kundägda, bolag, både större som Länsförsäkringar och Folksam, och även något mindre som Dina Försäkringar. När bolagets storlek diskuterades nämndes även mindre mer specialiserade försäkringsbolag, nischbolag. I intervjuerna berördes även kortfattat så kallade captive-bolag, bolagsinterna försäkringsbolag där till exempel industriföretag försäkrar sina egna risker.

Att det finns skillnader i företagens agerande vad gäller värderingsfrågor och earnings management utifrån bolagens olika förutsättningar stämmer enligt vår mening väl överens med teorin. I olika typer av bolag finns det intressenter som anses vara olika mycket viktiga eller mäktiga beroende på till exempel ägarstruktur. Det finns därför incitament till att försöka påverka dessa intressenter på olika sätt för att skapa legitimitet.

5.1.2.1 Ägarstruktur

När det gäller ägarstrukturen diskuterades främst skillnaden mellan privatägda, framförallt större börsnoterade bolag, och ömsesidigt ägda bolag. De tre personer, de två revisorerna och FI:s representant, som kände att de hade tillräcklig kunskap för att kunna svara på frågor om skillnader vad gäller ägarstrukturen var överens om att det finns skillnader, men att det var svårare att se enskilda direkta kopplingar mellan ägandet och hur man värderar i olika frågor. Finansinspektionens Jonas Erikssons citat blir talande:

”Vad gäller ägarstrukturer så finns det olika incitament, absolut, men vi har inte kunnat identifiera några exakta mönster”.

Även auktoriserade revisorn och partnern Lena Sandberg är inne på samma spår, att det finns alltid incitament men att de kan te sig annorlunda beroende på ägarstrukturen:

”Jag har uppfattat det som att det finns skillnad beroende på bolagets ägarstruktur eftersom de har olika incitament att påverka. Dock finns troligtvis alltid incitamentet för att inte uppvisa ett dåligt resultat, den som är VD vill inte upplevas misslyckad. Skall jag säga något generellt är det ofta mer diskussioner kring värderingsfrågor i de större bolagen”.

Auktoriserade revisorn Karl Hultqvist är inne på samma linje och menar att publikt ägda försäkringsbolag därför också är både svårare och har en högre risk att granska:

”Som revisor är det enormt svårt att granska de publikt ägda bolagen, så fort det finns något att styra på, till exempel bonusavtal, ägarkrav eller liknande, så styr även ledningen efter det. Det måste därför vara betydligt svårare att uttala sig som revisor i ett sådant bolag, speciellt som det i försäkringsbolag finns mycket subjektiva poster som kan användas för att styra mot ett specifikt mål. Den risken skulle jag säga vara väldigt betydande”.

Påtryckningarna kan enligt Karl Hultqvist därför bli hårda från företagets sida så fort det finns starka incitament:

”Företagspolitik, till exempel om makt och kontroll både inom företaget och ut mot marknaden, och därmed olika incitament påverkar redovisningen. Jag har själv inte varit med om några större påtryckningar inom försäkringsbranschen, vilket troligtvis beror på att jag främst jobbar med ömsesidiga bolag. Men i andra bolag har jag varit med om det

vad gäller just värderingsfrågor. Kundfordringar är en vanlig sådan post men även goodwill inom koncerner”.

Detta stämmer enligt vår mening väl överens med intressent- och agentteorin om att företag har incitament till och vill påverka olika viktiga eller mäktiga intressenter och att interna intressenter själva kan ha incitament att påverka andra intressenter, men även att det går att göra på många olika sätt. Enligt earnings management teori finns det dels olika vägar att gå, det kan till exempel handla om earnings smoothing eller big bath-accounting. I båda fallen vill man vissa år försämra och andra år förbättra resultatet, vilket skulle kunna göra det svårt att som utomstående se direkt mönster. För att göra det behöver man i sådana fall först försöka identifiera vilken typ av earnings management som utövas, vilket ibland kanske bara kan ses om man kollar över ett längre tidsspänn, och vem som påverkas av detta samt varför, till vilken nytta och för vem? Men utifrån våra intervjuer verkar de som har insyn vara överens om att detta kan te sig annorlunda beroende på ägarstrukturen, just eftersom det finns olika incitament till att påverka olika typer av intressenter.

Eftersom det finns risk för att påtryckningarna om att redovisa eller värdera något på ett visst vis kan bli stora menar auktoriserade revisorn och partnern Lena Sandberg att en stark styrelse är klart att föredra:

”Finns det en stark styrelse som inte köper allt ledningen säger så kan revisorn arbeta framgångsrikt och det blir då ofta inte tal om manipulationer eller påtryckningar. Om det är tvärtom med en svag styrelse som köper allt som företagsledningen säger är risken för manipulation större och påtryckningarna på revisorn riskerar även att bli större”.

En företagsledning med mycket makt blir alltså en viktig och mäktig intern intressent vilket kan kräva en stark styrelse som kontrollinstans, vilket är i överensstämmelse med agentteorin. Olika incitamentsprogram alternativt avkastningskrav, antingen från aktieägarna eller analytiker enligt meet or beat the analyst-teorin, kommer att leda till att en företagsledning kommer att agera på ett visst vis. De kommer att använda sig av olika typer av earnings management för att försöka uppnå de önskemål som olika viktiga eller mäktiga intressenter har på bolaget. Dels för att de inte vill upplevas som misslyckade, dels för att nå upp till olika bonuskrav eller liknande mål för avkastning enligt ett eventuellt incitamentsprogram. Därför behövs det även en stark styrelse som i enlighet med agentteorin kan kontrollera och eventuellt tygla en företagsledning. Annars riskerar trycket på revisorn bli mycket högt vilket i värsta fall skulle kunna leda till att denna lägger sin kompetens och oberoende vid sidan, vilket till exempel hände i Enronfallet.

Detta är även något som den auktoriserade revisorn Karl Hultqvist inne på:

”Störst risk för oegentligheter vad gäller tjänstemän i publika bolag är just bland högt uppsatta personer i företagsledningen, de som har incitament till att påverka med anledning av till exempel bonusavtal eller avkastningskrav. Även om jag har själv inte under mina år som revisor hittat några sådana oegentligheter tror jag att strukturen hos bolagen får precis det utfallet”.

Risken för liknande utfall i ömsesidiga bolag anser Hultqvist vara betydligt mindre:

”Det bästa för ömsesidiga bolag är att gå med 3-4 % vinst och se till att premierna är i nivå, men att de går lite plus för buffertsättning. Är man medlem i ett ömsesidigt bolag vill man ju inte att det ska gå jättebra resultatmässigt, man vill ju inte betala för hög premie för att de pengarna ska ligga på hög. Det finns alltså inga incitament för varken företagsledningen eller ägarna, som i detta fallet även är kunderna, att genom earnings management försöka generera överdrivet stora vinster. Istället tvärtom, för att undvika onödigt stora skatteeffekter”.

Detta stämmer enligt vår mening väl överens med intressent och legitimitetsteorin och ger ett tydligt exempel på skillnaden vad gäller incitament till olika typer av resultatpåverkan mellan publika och ömsesidigt ägda bolag. I publika bolag är kunderna givetvis en viktig intressent, då det är dem som man långsiktigt skall tjäna pengar på. Dock så måste man till exempel se ägarna som en viktigare och mäktigare intressent om de förväntar sig en viss avkastning. Därför sätter bolaget också premien utifrån att en viss avkastning skall kunna ske och genomför även earnings management för att leverera det resultat som krävs för att kunna hålla ägarna nöjda. För att hålla kunderna nöjda och premien på en lagom konkurrenskraftig nivå får man istället försöka skaffa sig konkurrensfördelar genom till exempel stordriftsfördelar, vilket även tas upp nedan. I ömsesidiga bolag är situationen en annan: Kunderna är här mycket viktiga, inte bara som långsiktig inkomstkälla, utan även som ägare vilka tillsammans har möjlighet till direkt inflytande på bolaget genom stämman. Premien kan bara sättas utifrån ett nollresultat plus några procent i marginal, annars riskerar man att förlora sin legitimitet hos kunderna/ägarna. Skulle bolaget generera storvinster, för att till exempel VD:n vill visa sig duktig, skulle sådana vinster riskera legitimiteten hos kunderna/ägarna och bolaget skulle därmed riskera att förlora dem. En typ av isomorfism uppstår då alla ömsesidiga bolag också behöver redovisa på ett liknande sätt, annars skulle man riskera tappa legitimitet och som följd riskera att tappa sina kunder/ägare. Ömsesidiga bolag vill alltså genom earnings management göra högre avsättningar eller reservsättningar för att generera ett lågt positivt resultat med låg skatt, vilket i framtiden även skulle kunna användas för att vända ett negativt resultat till ett positivt. Vilket då gör att företagsledningen inte det året behöver framstå i dålig dager. Det blir därmed tydligt att en typ av earnings management genom earnings smoothings för att kontinuerligt generera relativt låga vinster är vanligt förekommande i ömsesidiga försäkringsbolag.

Enligt den auktoriserade revisorn Karl Hultqvist är detta resonemang också lättare att köpa som revisor, men han menar att om han skulle varit skatterevisor troligtvis skulle varit av en annan åsikt:

”Det verkar dock som att sådana granskningar inte existerar i dagsläget. Om det beror på kompetens eller om de kanske, av samhällsnyttoskäl eller liknande, inte vill, kan jag bara spekulera i”.

I ömsesidiga bolag ser Hultqvist istället en annan risk:

”De ömsesidiga organisationerna är mer klassiskt tjänstemannastyrda. Eftersom det i försäkringsbranschen hanteras och betalas ut mycket pengar finns det därför en stor risk för oegentligheter som bedrägerier på tjänstemannanivå, till exempel att en skadereglerare genom några relativt enkla manövrar ser till så att det betalas ut ett högre belopp till en kompis än vad som borde ha betalats ut, och sedan får del av pengarna. Den risken ser jag som mycket större ju mer lösa ägarstrukturer en organisation har”.

Även om det är svårt att hitta direkta kopplingar mellan ägarstrukturen och hur företaget försöker påverka sitt resultat blir det i intervjuerna enligt vår mening tydligt att olika typer av earnings management förekommer oavsett ägare men att det finns skillnader i hur och vilken typ av earnings management som används. Tydligt är också att alla de tre personer, vilka har granskningsfunktioner, har reflekterat kring frågan om ägarstruktur och olika incitamentsprogram, samt även gjort en riskbedömning kring detta i sina granskningar. Finansinspektionens Jonas Eriksson ger ett exempel på det:

”Eftersom det finns en hel del pengar i försäkringsbranschen, så kollar vi även ganska mycket och har mycket synpunkter på just hur bonussystemen fungerar om det finns ett sådant i bolaget.”.

Resonemanget kring ägarstrukturen och incitamentsprogram blir alltså en del av den helhetsbild man försöker skapa sig och som påverkar granskningen eller revisionen.

5.1.2.2 Bolagens storlek

När det gäller de mindre bolagen, och därmed även de nischade försäkringsbolagen, är problematiken till stor del densamma samma vad gäller beslut och agerande som beror på ägarstrukturfrågorna. Dock finns det viss problematik som de personer som vi intervjuat har påpekat som är mer direkt kopplat till försäkringsbolagets storlek. Finansinspektionens Jonas Eriksson menar att det framförallt då rör sig om vanliga resursfrågor och stordriftsfördelar, även om andra delar även kommit fram under intervjuernas gång:

”Större bolag har stordriftsfördelar, driftskostnaderna i förhållande till affärens storlek blir större i ett mindre bolag där man inte kan strömlinjeforma vissa processer på samma sätt. Ett mindre bolag kan också vara i större behov av att köpa utomstående tjänster, om man exempelvis är ett bolag med ett fåtal anställda som inte kan göra lika mycket själv.”

En annan skillnad som framkommit i intervjuerna med de båda revisorerna mellan större och mindre bolag är den interna kontrollen:

”Den interna kontrollen är generellt sett högre och bättre i större bolagen.”

”Det gör att man i revisionen kan förlita sig mer på att granska den interna kontrollen i de stora bolagen medan det i de mindre bolagen blir mer substansgranskning.”

En till skillnad är att man i de större bolagen använder sig mer av standard-skadereservavsättningar, alltså den grundavsättning som skaderegleraren gör direkt från början när en skada rapporteras in. Medan man i mindre bolag använder sig av mer individuella bedömningar som då beror på skadereglerarens kompetens och erfarenhet. Auktoriserad revisorn Karl Hultqvist menar att det är både på gott och ont, men att det blir mindre vikt på den enskilda handläggaren i större bolag medan detta i de mindre och halvstora bolagen kan få enorm stor effekt redan från början.

Att man kan använda sig av standardavsättningar i större bolag, och som även är en till skillnad, är tillgång på historisk och statistisk data. Detta beror enligt Finansinspektionens Jonas Eriksson just på storleken i och med att man då genomfört fler affärer:

”När man gör avsättningar försöker man alltid luta sig på den statistik som finns. Generellt, speciellt för stora bolag, så har man så mycket statistiskt underlag. Är det ett mindre bolag och det inte finns tillräckligt med statistisk data så måste man ju använda sig någon typ av expertbedömning, då det inte finns tillräckligt med underlag.”

Även representanterna från Svensk försäkring är inne på samma sak:

”Varje bolag har sin egen historik, ett stort bolag har bättre historik. Ju mindre man är ju mer får man även titta på yttre undersökningar och den officiella statistik som finns”.

Åke Nilsson, VD för ett av de mindre bolagen, hävdar dock att det även kan finnas fördelar med mer individuella bedömningar. Att deras affärsmodell med lokal och snabb service kan ge exaktare siffror och även vara en orsak till att deras avsättningar är något lägre i förhållande till balansomslutningen, jämfört med andra större aktörer.

Vad gäller resursfrågan leder det till att mindre bolag inte kan ha den kompetens i huset som ett större bolag har. Det leder enligt den auktoriserade revisorn Karl Hultqvist bland annat till att revisionen får större betydelse på bokslutet. Resursfrågan kan också bli ett problem för mindre bolag som inte har en egen aktuarie utan som istället använder sig av en inhyrd konsultaktuarie. Enligt Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, blir risken större för att en sådan aktuarie har blivit utsatt för påtryckningar:

”De kan i sin mer otrygga beroendeposition till företaget bli mer eller mindre tvungna att lyssna mer på ledningens önskemål.”

Ser man till helheten går det enligt auktoriserad revisor Karl Hultqvist dock inte att säga att det skulle vara mer fel i de mindre bolagen jämfört med de större:

”I förhållande till vårt väsentlighetstal tror jag att vi ungefär hittar lika många fel i alla våra typer av bolag.”

Utifrån vad som kommit fram genom intervjuerna har bolagens storlek alltså till stor del mer en praktisk betydelse i form av till exempel olika typer av stordriftsfördelar. Detta får dock i sin tur en stor påverkan på själva revisionsprocessen, då revisorn till exempel i ett större bolag kan lita mer på granskning av interna kontroller. Även subjektiviteten påverkas av storleken, då mindre bolag inte har lika stort statistiskt underlag till sina värderingar och därmed måste använda sig av mer subjektiva bedömningar, samt att bolaget måste förlita sig mer på enskilda tjänstemän, vilket är en risk i sig. Detta betyder att revisorn behöver utnyttja sin kompetens på ett annorlunda vis och även lägga mer fokus på olika områden i revisionsprocessen beroende på om det är ett större eller mindre bolag som man reviderar.

5.2 Revision: Kompetens och oberoende

5.2.1 Kompetens

För att kunna genomföra en bra revision måste revisorn besitta tillräcklig kunskap och förståelse för det företag och den bransch som företaget agerar i, annars kan revisorn inte fylla sin roll som extern granskare och uppfatta eventuella felaktigheter och bedrägerier (Langsted, 1999). Som Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, beskrev så inträffar 80 % av alla redovisningsskandaler i finansiella bolag, detta mycket tack vare sektorns komplexitet och storlek. Därför har krav införts på att finansiella bolag måste ha en FAR-licensierad revisor (FAR, 2013b). Detta för att säkerställa att revisorerna har tillräcklig erfarenhet och kunskap om branschen, för att minska risken för en bristfällig revision och därmed att eventuella felaktigheter slinker igenom.

Karl Hultqvists, auktoriserad revisor, uttalande nedan sammanfattar väl den uppfattning vi fått av den höga komplexitet som råder vid granskning av försäkringsbolag:

”Revisionsrisken är att det finns en inbyggd hög komplexitet i försäkringsbolag. Det är komplexa regelverk och komplexa poster och det är därmed lätt att göra fel och ett fel kan få stora konsekvenser.”

Karl Hultqvist förklarade att försäkringsbranschen är en högriskbransch som kräver mer uppmärksamhet av revisorerna än vid revision av vanliga aktiebolag. Komplexiteten medför att revisorer, jämfört med revision av vanliga aktiebolag, tvingas vidta ytterligare granskningsåtgärder och revisorn lägger också större vikt vid att den interna kontrollen fungerar och håller en hög nivå.

Komplexiteten i försäkringsbranschen förklaras till stor del av den mängd regelverk försäkringsbolag måste förhålla sig till. Utöver standardregelverk som ABL och ÅRL⁵ måste de förhålla sig till försäkringsrörelselagen, finansinspektionens rekommendationer och IFRS i koncernredovisningen (Marton et al., 2012, s. 2). Mängden regelverk ställer därmed högre kompetenskrav på en revisor i ett försäkringsbolag relativt en revisor i ett vanligt aktiebolag.

De komplexa regelverken i kombination med andelen redovisningsskandaler som förekommit i finansiella bolag gör det enligt vår mening lätt att förstå varför kompetenskrav införts i form av FAR-licensieringen för revisorer i finansiella företag. Försäkringsbranschen som sådan ställer dessutom betydligt högre kompetenskrav på den enskilda revisorn relativt andra branscher samtidigt som branschen som sådan omsätter enorma summor och där minsta lilla fel kan generera en påverkan i mångmiljonklassen. I värsta fall skulle fel kunna leda till att försäkringsbolagens kunder inte får utbetalt den ersättning som försäkringsbolagen är skyldiga att utbetala.

Till sin hjälp har dock revisorerna olika specialister för att kunna nå den förståelse som krävs för att kunna genomföra en revision av ett försäkringsbolag. Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, menar att en revisor inte skulle kunna genomföra en fullgod revision utan diverse specialister. Exempelvis berättade Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, att de bland annat alltid tar hjälp av en IFRS-reviewer, en expert inom IFRS, som granskar och ser till att försäkringsbolaget tillämpar IFRS korrekt och sedan framför detta till Karl som sedan för eventuella felaktigheter vidare till bolaget i fråga.

Utöver de komplicerade regelverken måste revisorn även förstå de komplexa, avancerade beräkningarna och antaganden som ligger till grund för de försäkrings tekniska avsättningarna, vilket inte är det lättaste. Lena Sandbergs, auktoriserad revisor och partner, citat nedan blir mycket talande kring hur svårt detta kan vara:

”Även om du har arbetat länge som revisor och har gott om erfarenhet så är det mer eller mindre omöjligt att till fullo förstå en försäkringsavsättning.”

Svårigheten är att bedöma rimligheten bakom de subjektiva bedömningar som avsättningen baseras på. Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, berättar att han till sin hjälp har en aktuarie som gör rimlighetsbedömningar vilka sedan fungerar som en referenspunkt åt honom i sin rimlighetsbedömning av försäkringsbolagens reservsättning.

Hultqvist och Sandberg, auktoriserade revisorer, anser sig båda ha tillräckligt med kunskap och förståelse och tillgång till den expertis som krävs för att kunna genomföra en fullgod granskning av ett försäkringsbolag.

---

⁵ ÅRL = Årsredovisningslagen (1995:1554) samt Årsredovisning i försäkringsföretag (1995:1560).

I kontrast till detta hade Jonas Eriksson, aktuarie på Finansinspektionen, erfarenhet av att revisorer ofta saknar en helhetsbild och att de gärna väljer att fokusera sin granskning på områden som de har god kännedom om framför andra, för dem, mer okända områden:

”Den erfarenhet jag har från revisorer då jag i tidigare jobb blev granskad av dem är att de har olika expertkunskaper och frågar väldigt mycket på det område som de kan, vilket då lämnar luckor. Ett exempel är från när jag jobbade på ett livbolag. Den granskande revisorn kunde väldigt mycket om sjukförsäkringar och ställde väldigt mycket frågor om detta, även om det i sig utgjorde mindre än 1 % utav hela verksamheten, och frågade därefter ingenting om den stora livverksamheten”.

Detta trots att revisorers huvudsakliga uppgift är att säkerställa att det inte finns några väsentliga felaktigheter årsredovisningen bolagen presenterar och därmed säkerställa dess riktighet (Carrington, 2010, s. 64). Beteendet Jonas Eriksson beskrev kan liknas vid den institutionella teorins begrepp frikoppling. Där någon påstår sig utföra en sak, i vårt fall revisorn som skall granska om det finns några väsentliga felaktigheter, men i själva verket gör något annat, enbart fokuserar sin granskning på områden de är bekväma med och känner till. Detta stämmer även överens med tidigare forskning på området och skulle även kunna vara en orsak till att manipulering inte har upptäckts i vissa fall (Power, 2003). Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, menade dock att som komplement till den komplexitet som finns inom branschen så upptäcks ändå eventuella felaktigheter tidigare hos försäkringsbolag och övriga finansiella bolag då de utöver revisionen även granskas av Finansinspektionen då de står under deras tillsyn. Men som Jonas Eriksson, aktuarie på Finansinspektionen, erfarit verkar det inte som att revisorns fokus alltid är där det kanske borde vara.

Utifrån Jonas Erikssons, aktuarie på Finansinspektionens, erfarenhet av revisorer kan det vidare diskuteras kring om försäkringsbolag har större möjligheter att påverka en mindre kompetent och oerfaren revisor genom förskönade motiveringar till värderingar av försäkringstekniska avsättningar, motiveringar som en mer erfaren revisor skulle förkasta. Exempelvis berättade Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, att så länge försäkringsbolagen kan motivera sina antaganden och värdering är det svårt för revisorn att påstå att fel har begåtts. Rimligen bör en mer erfaren revisor inom branschen enligt vår mening då ha större möjlighet att kunna avgöra om resonemanget är riktigt, utifrån sin erfarenhet och kunskap. Dock får FAR-licensieringen anses utgöra en form av skyddsnät för försäkringsbolagens intressenter och samhället i stort då det ändå ställer kompetens- och vissa erfarenhetskrav, även på mindre erfarna revisorer, vilket bör minimera risken för att ohållbara resonemang accepteras och tas med i värderingar av de försäkringstekniska avsättningarna.

Det går att konstatera att kompetenskraven på en revisor i ett försäkringsbolag är betydligt högre än en revisor i ett ordinärt bolag. Kombinationen av komplexa regelverk, komplexa beräkningar, subjektiva bedömningar vars rimlighet kan vara svår att avgöra,

gör att revisorerna till stor del också måste förlita sig på experter. Ovanstående punkter gör enligt vår mening att revisionsteamets sammansättning får stor betydelse då det är svårt för den enskilda revisorn att besitta all den kunskap och expertis som krävs för att genomföra en fullgod revision av ett försäkringsbolag.

5.2.2 Oberoende

För att en revisor skall fylla sin roll och generera den samhällsnytta som det är tänkt måste revisionen ske oberoende, utan påtryckningar och inflytande från diverse intressenter till den som blir granskad. Utan oberoende förlorar revisionen sitt syfte. (Langsted, 1999).

Nedanstående citat från Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, förmedlar att granskning av försäkringsbolag är otroligt tidskrävande för en revisor, mycket på grund av de komplexa regelverken och den redovisning regelverken för med sig:

”Av mina totalt 70 kunder är 6-7 stycken försäkringsbolag men antalet timmar som jag jobbar med dem är betydligt mer i förhållande till övriga bolag. Man kan säga att jag jobbar ca 60-70 % med ”vanliga bolag” och övrig tid, 30-40 %, med försäkringsbolag.”

Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, förklarade att det enbart är det större revisionsbyråerna som har kompetensen i form av expertis för att kunna genomföra en fullgod revision av ett försäkringsbolag. Följande medför att det enbart är en koncentrerad marknad av revisionsföretag som kan åta sig uppgiften. Risken med en koncentrerad marknad av endast de större byråerna medför risk för en minskad rotation bland revisionsbyråerna och dess klienter, vilket enligt vår mening i sin tur kan hota oberoendet. Utifrån våra intervjuer med försäkringsbolagens företrädare framkom även en uppfattning om att det finns en tightare relation mellan revisorn och det granskade bolaget vid till exempel revision av ett försäkringsbolag, jämfört med andra typer av ”vanliga” bolag. Detta då revisorn lägger så pass mycket mer tid på sin granskning av försäkringsbolag, vilket då gör det naturligt att denna relation utvecklas. Något som dock de två revisorerna inte höll med om, utan de menade att den relationen var likadan i alla typer av bolag.

Ovanstående två resonemang gör dock att det enligt vår mening förefaller sig naturligt att ifrågasätta revisionsbyråernas säkerställande av oberoende i försäkringsbolag. Varken Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, eller Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, ville dock, som även nämnts ovan, kännas vid att oberoendefrågan skiljer sig vid en revision av ett ordinärt bolag och ett försäkringsbolag, vilket gör att de inte vidtar några särskilda åtgärder för att säkerställa oberoendet specifikt för försäkringsbolag, utan utgår från sina ordinarie processer för att säkerställa oberoendet. Karl Hultqvist, auktoriserad revisor, motiverar detta genom att revisorerna inte har några incitament för hur det ska gå för deras klienter, utan att de finns där för att hjälpa klienter att rätta till felaktigheter.

De två revisorerna fick även medhåll från Jonas Eriksson på finansinspektionen:

”Teoretiskt skulle väl en oberoendefråga kunna uppstå utifrån dessa relationer. Men man måste utgå från att revisorerna är professionella i sin yrkesutövning och skulle det vara några oegentligheter så finns ju även revisorsnämnden som kollar på detta.”

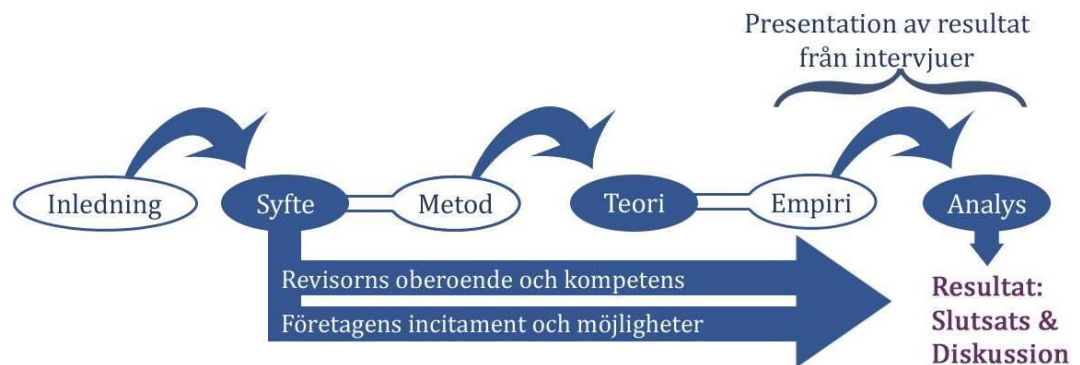
Revisorn Karl Hultqvist medgav dock att vissa kunder, så kallade referenskunder, är viktigare än andra i kundportföljen. Vad gäller referenskunder framgick det under vår intervju med Lena Sandberg, auktoriserad revisor och partner, att det förekommit påtryckningar främst från bolag man granskar men även internt om att inte ställa till med problem för betydande klienter om det är möjligt att undvika. Hon menar att oberoendet är en mycket svår fråga som kontinuerligt följer med revisorsyrket, men att det gäller att ha integritet nog att veta vart man skall dra gränsen och när det är dags att säga nej.

Utifrån legitimitetsteorin kan det spekuleras kring huruvida ett legitimitetsgap skulle kunna uppstå om försäkringsbolagens uppfattning om hur revisorer skall agera skiljer sig från revisorns faktiska agerande. Följande skulle kunna vara tänkbart i de fall då revisorn inte väljer att godta försäkringsbolagens resonemang kring värderingen av de försäkrings- tekniska avsättningarna, trots att ingen kan påtala om bedömningarna är exakt rätt och riktiga, samtidigt som försäkringsbolaget förväntar sig att revisorn skall hjälpa och inte stjälpa. Det skulle kunna leda till att ett legitimitetsgap uppstår vilket gör att revisorn enligt legitimitetsteorin riskerar att utsättas för bestraffning, vilket i vårt fall skulle kunna innebära att revisionsbyrån förlorar klienten. Som tidigare nämnt medför ett försäkringsbolag stora intäkter samt hög status för en revisionsbyrå, därför kan det tänkas att revisorn har större överseende med vaga resonemang kring värderingar för att hålla en god relation med försäkringsbolag relativt ett mer ordinärt bolag och för att därmed undvika att ett legitimitetsgap uppstår. Risken är då att revisorn låter sitt oberoende påverkas och att det i förlängningen leder till att allt mer vaga bedömningar hos referenskunder godtas av revisorerna. Vilket skulle kunna leda till både en redovisnings- och revisionsskandal likt den i Enron och Arthur Anderson-fallet. Dock är det inget vi fann stöd för i våra intervjuer, vilket vi heller inte förväntat oss då det i sådana fall skulle sätta hela branschen och revisionsbyråns legitimitet mot olika externa intressenter på spel.

Den uppfattning vi skaffat oss genom intervjuerna är att det nära samarbete som krävs mellan revisor och försäkringsbolag för att kunna genomföra en fullgod revision i kombinationen med att det endast finns ett fåtal revisionsbyråer att välja mellan gör att det är lätt skulle kunna uppstå en oberoendesituation. Ett intresse som även intensifieras då granskning av försäkringsbolagen dessutom upptar en stor del debiterbar tid för revisorn. Det skall dock poängteras att det inte finns några direkta incitament hos revisorerna att det ska gå bra för deras klient, bortsett från att de vill behålla klienter för att kunna granska och debitera och att långsiktig överlevnad i första hand måste vara både försäkringsbolagets och revisorns mål. Men samtidigt skall det beaktas att det inte ligger i revisorernas fat att, om ej nödvändigt, uttala sig negativt kring deras objektivitet, då det skulle väsentligt underminera den produkt de levererar och livnär sig på.

6. Resultat

Genom de intervjuer och den analys som vi gjort utifrån dessa har vi kommit fram till ett antal slutsatser, vilka presenteras nedan i detta avsnitt. Dessa försöker ge svar på det syfte och de frågeställningar vi ställde i uppsatsens inledning och som kommer att upprepas nedan. Sedan kommer de även att diskuteras sist i detta resultatavsnitt.

Frågeställning:

- Vilka möjligheter har företag att genom subjektiva värderingar påverka sitt resultat och vilka incitament motiverar ett sådant beteende?
- Vilka effekter kan företagens försök till resultatpåverkan ha på olika intressenter?
- Hur ser revisorns möjligheter ut att undersöka och genomföra en oberoende och kompetent revision av subjektiva och komplexa värderingar?

6.1 Slutsats

Vår studie av försäkringsbranschen har visat på att det finns stora möjligheter för försäkringsbolag att påverka resultatet genom de så kallade försäkringstekniska avsättningar vars beräkningar delvis består av professionella subjektiva värderingar. Vi har identifierat att försäkringsbolagens möjlighet att påverka resultatet genom avsättningar grundar sig i att försäkringstekniska avsättningar beräknas genom komplexa värderingar där tillämpningen av olika mer eller mindre subjektiva bedömningar, antaganden och parametrar kan ge stora variationer på det slutgiltiga beloppet, som också kan röra sig om mycket stora belopp. Vi har utifrån våra intervjuer uppfattat att branschen genomsyras av isomorfism eftersom earnings management är brett tillämpat utan att det finns någon uttalad best practice kring värderingen. Dock finns det skillnader kring hur det tillämpas.

Eftersom det delvis rör sig om uppskattningar och subjektiva bedömningar är det också väldigt svårt för de inblandade aktörerna att fastslå en avsättning som felaktigt eller korrekt. Istället handlar det enbart om rimlighetsbedömningar och huruvida aktörerna kan godkänna det slutgiltiga beloppet samt känna en trygghet med det beslutet.

Skillnaderna i hur earnings management tillämpas beror på vilka incitament som styr beteendet. Vi har identifierat att användning av earnings management kan förklaras utifrån intressentteorin där olika intressenter utövar påtryckningar på bolagen beroende på deras maktposition gentemot bolaget. Det går exempelvis att identifiera tydliga skillnader i beteendet med avseende på ägarstruktur och storlek. Ömsesidigt ägda bolag använder sig, i sina ägares intresse, i större utsträckning av earnings smoothing för att undvika att generera höga vinster och skatt. I publika, och därmed oftast större, bolag finns det påtryckningar från kapitalmarknaden att i enlighet med teorin om meet or beat the analyst generera tillfredsställande resultat vilket kan motivera att med hjälp av earnings management höja resultatet.

Utifrån intervjuerna har det även framkommit att maktfördelningen inom ett bolag kan ha stor inverkan på beteendet. I bolag med starka ledningar men svaga styrelser kan ett agentbeteende identifieras där ledningen använder bolagets resurser för att tillfredsställa egna intressen, såsom bonus eller eget rykte, vilket utgör ett incitament för användning av earnings management.

Det går alltså att se skillnader i företagets agerande utifrån olika incitament som uppstår från ägarstruktur och maktfördelning inom bolaget. Skillnader i bolagens storlek verkar dock mer hänföra sig till en resursfråga, vilket i sig påverkar revisionsprocessen inom bolaget.

Utifrån vår studie har vi kommit fram till att användning av earnings management ofta inte har något större påverkan på marknaden speciellt eftersom avsättningarna normalt sett är för stora. Bolagen har alltså vanligtvis gjort för stora avsättningar vilket snarare genererar en extra trygghet för olika intressenter som ägare, kunder och långivare. Detta beroende på att tillämpningen ofta sker i mindre skala för att jämna ut resultatet för flera år. Den intressent som påverkas mest av det här är staten genom skatteverket då för låga resultat genererar lägre skatt. Däremot finns det uppenbara risker med earnings management vilket ibland föranleder skandaler som exempelvis Enron vilket hade stora konsekvenser för alla inblandade parter. Utifrån våra intervjuer har vi målat upp ett hypotetiskt fall där antingen en skattesmäll eller grovt uppblåsta resultat hade givetvis undanröjt allt förtroende för bolaget samt skadat förtroendet för branschorganisationer, revisorerna och Finansinspektionen. Sedan hade det löpt stor risk för stora skadeståndkrav mot revisorer från ägare och placerare som kan ha gjort stora förluster. Sammanfattningsvis går det att generellt säga att marknaden för det mesta står opåverkad men eventuella skandaler kan få väldigt stora, negativa konsekvenser för samtliga inblandade parter.

Utifrån vår studie av försäkringsbranschen har vi förstått att den rådande komplexiteten gör att det krävs betydligt högre kompetens hos en revisor i ett försäkringsbolag relativt en revisor i ett ordinärt bolag. Detta har motiverat ett krav på att revisorer i finansiella företag skall vara FAR-licenserade och därmed uppfylla vissa villkor. Revisorn måste dessutom till stor del förlita sig på sammansättningen av revisionsteamet och

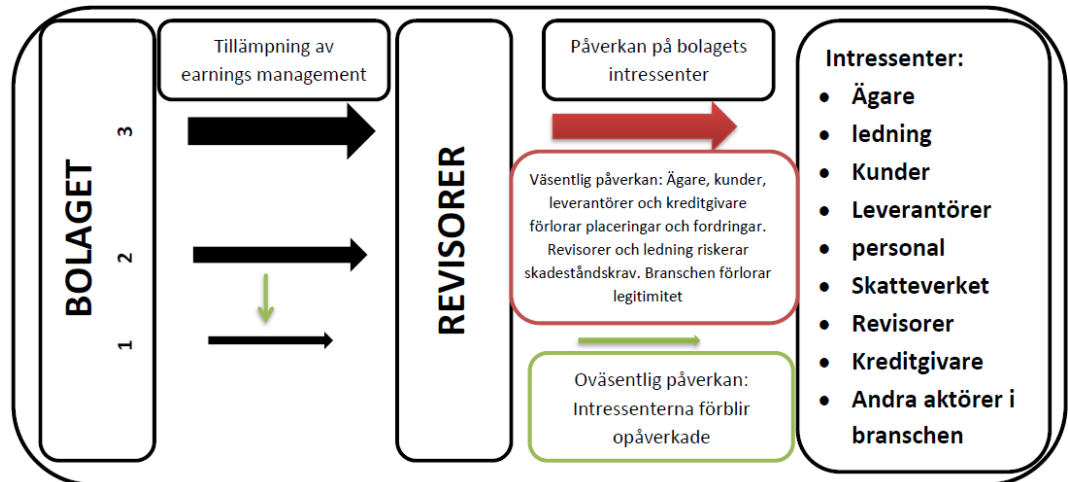
däribland ta hjälp av experter inom diverse specialistområden då det utan denna specialistikunskap inte är möjligt att genomföra en fullgod revision av ett försäkringsbolag. Vi har i våra intervjuer även fått indikationer på att en viss form av frikoppling sker inom begreppet för revisorns kompetens, då revisorn påstår sig granska väsentliga felområden, men i själva verket istället fokuserar sin granskning till områden de är bekväma med.

De omfattande kompetenskraven har lett till en koncentrerad marknad av revisionsbyråer innefattande enbart de större, då det enbart är de större som har tillräcklig kompetens in-house. En mer koncentrerad marknad medför risk för mindre rotation bland revisionsbyråerna och dess klienter vilket, tillsammans med det faktum att revisorn jämfört med vanliga bolag lägger mer tid på att granska försäkringsbolagen, kan leda till en nära relation som i förlängningen kan hota revisorernas oberoende. Ur våra intervjuer framkom att revisorerna inte ansåg relationen med försäkringsbolag som annorlunda och därför vidtog inte de revisorer vi intervjuat några extraordinära åtgärder för att säkerställa oberoendet utöver deras vanliga processer för att säkerställa oberoendet. Samtidigt som revisorerna framhöll att de i egenskap av revisor inte har några direkta incitament för hur det går för klienten, något som vi förhand förväntat att de skulle säga. Däremot framkom det att vissa klienter är mer viktigare än andra, så kallade referenskunder. Det framgick inte under våra intervjuer om försäkringsbolag klassificeras som referenskunder, dock upptar försäkringsbolag en stor del av revisorernas debiterbara tid samtidigt som ett stort och välkänt försäkringsbolag rimligen bör medföra status för den granskande revisionsbyrån.

Som nämndes ovan innebär revisionen av ett försäkringsbolag en omfattande och utdragen process som kräver ett nära samarbete mellan revisor och klient. Risker är ett hotat oberoende i linje med Enronskandalen och Arthur Andersen, det vill säga att revisionsbyrån blir allt för beroende av intäkterna från dess klient och därmed låter oberoendet bli påverkat vid granskning. Då försäkringsbolag till stor del tillämpar subjektiva bedömningar vid värdering av de försäkringstekniska avsättningarna, vars rimlighet är svåra är fastslå, vilket skall bedömas utifrån revisorns professionella bedömning, finns en risk att revisorn ser igenom fingrarna och tillåter att vaga resonemang och motiveringar tillämpas i värdering av avsättningarna i syfte att inte riskera att förlora klienten ur kundportföljen. Då det är den professionella bedömningen som skall avgöra en värderings rimlighet är det otroligt viktigt att revisorn upprätthåller oberoendet och lyckas se igenom vaga och diffusa resonemang vid subjektiva värderingar för att fullgöra sin uppgift som kontrollorgan åt försäkringsbolagets intressenter samt samhället i stort. Låter revisorn sitt oberoende påverkas blir den granskning som genomförs meningslös. Under våra intervjuer framgick det dock att försäkringsbolag, framförallt ömsesidiga, nästintill är överdrivet försiktiga och därmed gör allt för stora avsättningar. Revisorerna vi talat menar på att detta är på rätt sida bäcken och att ett försiktighetstänk är till allas fördel.

6.1.1 Sammanfattande figur

Nedan följer en sammanfattande figur som beskriver hur marknaden påverkas av olika utfall beroende på graden av tillämpning av earnings management samt hur framgångsrik revisorn är i sin granskning. Figuren förklaras nedan.

Figur 3. Hur earnings management påverkar intressenter utifrån hur väl revisorn granskar.

Figur 3 visar på vilka konsekvenser ett bolags tillämpning av earnings management får för dess intressenter beroende på hur framgångsrika revisorerna är i sin granskning. Pil 1 visar en tillämpning av earnings management som revisorn framgångsrikt upptäcker i sin revision men klassar som oväsentlig och därmed ofarlig för bolagets intressenter. Resultatpåverkan når intressenterna men har ingen väsentlig påverkan på dem. Pil 2 består av en tillämpning av earnings management som kommer ha en väsentlig påverkan på intressenterna men som revisorn upptäcker i sin revision och får bolaget att ändra så att den inte kommer ha en väsentlig påverkan och kommer då att agera likt pil 1. Slutligen finns pil 3 som är en aggressiv tillämpning av earnings management och som inte upptäcks av revisorerna eller som de inte reagerar mot på grund av antingen brist på kompetens eller oberoende. Pil 3 når intressenterna och får en väsentlig påverkan på dem i form av till exempel felaktiga investeringar eller lånebeslut och kan även orsaka konkurs för företaget vilket får andra konsekvenser för ägare, kunder, revisorer och övriga aktörer. Exempel som Enron, HQ-Bank och Kraft & Kultur motsvarar pil 3 där earnings management orsakat stora skador mot dess intressenter.

6.2 Fortsatt forskning

Denna uppsats behandlar framförallt hur revisionen ser ut och vad som påverkar revision av mer komplexa värdering utifrån dagens regelverk, framförallt inom försäkringsbranschen. Försäkringsbranschen kommer dock att genomgå stora förändringar i samband med införandet av det så kallade solvens II-direktivet, vilket beräknas träda i kraft 2016 (Finansinspektionen, n.d.b). Samt genom att IFRS 4, Försäkringsavtal, kommer att genomgå en större förändring genom införandet av fas II av regelsystemet, vilket beräknas träda i kraft tidigast 2018 (Folksam, 2014). Regelverken inom försäkringsbranschen kommer alltså till stor del att förändras och utökas. Därför anser vi att det skulle kunna vara intressant att genomföra en liknande studie i framtiden, efter att de nya regelverken har implementerats, det vill säga någon gång efter 2016 och 2018. Detta för att se om revisionsprocessen samt kraven på revisorerna har förändrats i samband med att också dessa regelverk har förändrats.

Uppsatsen baseras på en fallstudie av försäkringsbranschen men syftet, frågeställningarna och även, spekulativt, slutsatserna bör kunna appliceras på fler branscher där subjektiva värderingar förekommer eftersom det medför en möjlighet till earnings management. Exempelvis företag som innehar stora immateriella tillgångar, som goodwill-poster. Därför ser vi gärna fortsatta studier av fenomenet i andra branscher för att kunna fastslå huruvida slutsatserna är direkt applicerbara generellt eller om det existerar skillnader.

6.3 Diskussion

Vår uppsats har undersökt bolagens möjligheter och incitament till att använda sig av earnings management och även revisorernas möjlighet att framgångsrikt revidera bolagen för att säkerställa att väsentliga felaktigheter inte når marknaden när bolagen använder sig av komplexa och subjektiva värderingar i sin redovisning. Vår fallstudie fokuserade på försäkringsbranschen på grund av att försäkringsbolagens avsättningar baseras på subjektiva värderingar vars värde omfattar mycket stora summor samtidigt som de är baserade på matematiskt komplicerade beräkningar. Dessutom har en absolut majoritet av redovisningsskandalerna de senaste åren utspelat sig just inom finansiella bolag. Detta motiverade valet av försäkringsbranschen för att identifiera och undersöka fenomenet, earnings management. Även om branschen kan tänkas ha särskilt stora möjligheter att tillämpa earnings management så är användandet av subjektiva värderingar och möjligheter till earnings management inte i någon mening begränsat till finansiella bolag.

Av denna anledning är våra slutsatser intressanta eftersom de går att applicera på andra branscher eller i alla fall motivera vidare studier av samma fenomen i andra branscher. Vi har förutom att identifierat användningen av earnings management även identifierat ett flertal incitament att göra så. Incitamenten är framförallt beroende av ägarstruktur och maktfördelning inom bolaget och ut mot externa intressenter.

Initialt hade vi en väldigt kritisk inställning mot earnings management, en inställning som baserades på tidigare studier som hade illustrerat earnings management som enbart ett verktyg för manipulering och bedrägerier. Dock har uppfattningen ändrats, särskilt på grund av intervjuerna, till att acceptera earnings management som ett, till viss grad, tillåtet verktyg för hantering av volatilitet i balans- och resultaträkningen. Av intervjuerna uppdagades en tillämpningsskala som rörde sig från fullt tillåtna och accepterade justeringar till rena bedrägerier. Samtliga personer som deltog i intervjuerna var medvetna om olika grader av tillämpning något som förändrade vår, från början, kritiska inställning. Dock framkom, i enlighet med våra slutsatser, att den skadliga och bedrägliga tillämpningen av earnings management som tidigare studier diskuterat är högst verklig och även en anledning till finanssektorns särskilda regelverk med bland annat Finansinspektionen som extra tillsynsmyndighet samt att det krävs en särskild licensiering av revisorer i finansiella bolag.

Revisorsrollen har varit ett fokusområde i vår slutsats. Anledningen är att revisorn utgör det kontrollorgan som skall hindra att skadliga felaktigheter når och påverkar marknaden och företagets intressenter. Det som gör revisorsrollen särskilt intressant är den stora kritik som yrkesgruppen fått vid uppdagade skandaler och skadeståndskrav på miljardbelopp. Beroende på skandal har revisorer kritiserats för brist på antingen oberoende eller kompetens, något som motiverade att vi undersökte just dessa faktorer i uppsatsen. I de fall där oberoende eller kompetens saknas eller inte uppfyller de krav och förväntningar som finns så kommer revisionen att ses som icke trovärdig och blir därför meningslös då den inte uppfyller sitt huvudsakliga syfte. Det är väldigt viktigt för revisorn själv men även för dess klienter att revisorn upplevs som trovärdig eftersom det skänker legitimitet till bägge parter. Att undersöka revisorsrollen har varit särskilt intressant vid granskning av försäkringsbolag på grund av den rådande komplexiteten vid deras beräkningar och de medföljande stora kompetenskraven på revisorerna. Skandalerna som Enron och HQ-Bank har visat hur en marknad kan påverkas i de fall revisorn inte är framgångsrik i sin granskning. Bolagen som går i konkurs frambringa ofta en kedjeffekt som riskerar att dra med sig andra bolag som kunder, konkurrenter och revisionsbyråer. Något som exempelvis gick att skåda då Arthur Andersen förlorade sitt anseende på grund av bristande oberoende efter Enronskandalen och delvis därför gick i graven.

Trots att vår uppsats har presenterat ett antal slutsatser om försäkringsbranschen och ser vi gärna fortsatt forskning inom andra branscher så är det inte dags att helt blicka bort från försäkringsbranschen. Anledningen är de två nya regelverk som ligger runt hörnet, IFRS 4 Fas II och Solvens II. Dessa kommer innebära stora förändringar för försäkringsbranschen och kommer även att påverka hur Finansinspektionen och revisorer utför sin granskning. Särskilt intressant kommer övergången från att värdera utifrån dagens försiktighetsprincip till att värdera utifrån best estimate (bästa uppskattning) att vara, då kommer försäkringsbolag inte längre får göra för stora avsättningar vilket många aktörer gör i dagsläget. Vår uppfattning om de framtida förändringarna är att de kan komma att

innebära större risker eftersom bolagen inte längre kommer att få göra systematiska överskattningar på grund av försiktighet utan måste istället göra en bästa uppskattning. Vår spekulering är att övergången kommer att innebära stora svårigheter och risker för bolagen som måste göra mer exakta och därmed mer riskfylla uppskattningar på grund av mindre felmarginaler. Ytterligare svårigheter kommer att uppstå för de bolag som idag har väldigt överskattade avsättningar på grund av försiktighet, något som enligt de nya regelverken kommer att behövas minskas väldigt mycket, ett scenario som auktoriserade revisorn och partnern Lena Sandberg bekräftade.

Vår uppsats behandlade inte dessa regelverk eftersom de ännu inte implementerats, något som kommer ske de närmsta åren. Trots att vi inte har undersökt dessa regelverk så var samtliga av de personer som vi intervjuade inriktade på en omfattande omställning för dem. Alltså kommer regelverken att ha en stor påverkan på såväl försäkringsbolag som branschorganisationer och revisorer som Finansinspektionen.

Referenslista

- Aerts, W., Cheng, P. & Tarca, A. (2013). Management's earnings justification and earnings management under different institutional regimes, *Corporate Governance (Oxford)* vol. 21, s.93-115.
- Aiuppa, T & Trieschmann, J. (1987). An empirical analysis of the magnitude and accuracy of incurred but not reported reserves, *the journal of risk and insurance*, vol 54, s.100-118.
- Ball, R. (2009). Market and Political/Regulatory Perspectives on Recent Accounting Scandals, *Journal of Accounting Research*, vol. 47, no. 2, s. 277-323.
- Blom, M., Kärreman, M., & Stafssudd, A. (2007). Kap. 3: Corporate Governance - ägare och direktörer, i Alvesson, M. & Sveningsson, S. (red.), *Organisationer, ledning och processer*, Lund: Studentlitteratur AB.
- Bryman, A. & Bell, E. (2013). Företagsekonomiska forskningsmetoder, uppl. 2, Stockholm: Liber AB.
- Bone, J.P., Khurana, I.K., & Raman K.K (2012). Audit Market Concentration and Audit Tolerance for Earnings Management, *Contemporary Accounting Research*, Vol.29, s. 1171-1203.
- Carrington, T. (2010). Revision, uppl.1:1, Stockholm: Liber AB
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Writhgt, A.M. (2002). Corporate Governance and the Audit Process, *Contemporare Accounting Research*, vol. 19, no. 4, pp. 573-594.
- Currall, S. C. & Epstein, M. J. (2003). The Fragility of Organizational Trust: Lessons From the Rise and Fall of Enron, *Organizational Dynamics*, vol. 32, s. 193-206.
- Davis, L.R., Soo, B. & Trompeter, G. (2009). Auditor Tenure and the ability to meet or beat earnings forecast, *Contemporary Accounting Research*, vol. 26, s. 517-548.
- Deegan, C. & Unerman, J. (2011). Financial Accounting Theory, Maidenhead: McGraw-Hill.
- Donelson, D.C., Mcinnis, J.M. & Mergenthaler, R.D. (2013). Discontinuous and earnings management: Evidence from restatements related to securities litigation, *Contemporary Accounting Research*, vol. 30. s. 242-268.
- Freeman, R. E. & Reed, D. L. (1983). Stockholders and Stakeholders: A New Perspective on Corporate Governance, *California Management Review*, vol. 25, nr. 3, s. 88-106.

- Gaver, J.J. & Paterson, J.S. (2014). The association between actuarial services and audit quality, *Auditing*, vol. 33, s. 139-159.
- Herrbach, O. (2004). The art of compromise? The individual and organisational legitimacy of “irregular auditing”, *Auditing and Accountability*, vol. 18, s. 390-409.
- Jørgensen, P.S. & Reinecker, L. (2008). Att skriva en bra uppsats, uppl. 2:4, Malmö: Liber AB.
- Jung, B., Soderstrom, N. & Sunny Yang, Y. (2013). Earnings smoothing activities to manage credit ratings, *Contemporary Accounting Research*, vol. 30, s. 645-676.
- Kirschenheiter, M. & Melumad, N. D. (2001). Can “Big bath” and Earnings Smoothing Co-exist as Equilibrium Financial Reporting Strategies?, *Journal of Accounting Research*, vol. 40, s. 761-796.
- Kvale, S. (1997) Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur
- Langsted, L. B. (1999). Revisorns kompetens och oberoende. Balans, nr. 2.
- Lundahl, U. & Skärvad P-H. (1999). Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer, uppl. 3:10, Lund: Studentlitteratur AB.
- Marton, J., Lumsden, M., Lundqvist, P. & Pettersson, A.K. (2012). IFRS - i teori och praktik, Stockholm: Sanoma Utbildning.
- Moberg, K. (2006). Bolagsrevisorn, uppl. 3, Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Moore, D. A., Tetlock, P. E., Tanlu, L. & Bazerman, M. H. (2006). Conflicts of interest and the case of auditor independence: Moral seduction and strategic issue cycling, *Academy of Management Review*, vol. 31, s. 10-29.
- Nagy, C. M. & Cotlet, D. (2011). Specific aspects of the technical reserves of insurance accounting, *Annals of the University of Petrosani Economics*, vol. 11, s. 171-178.
- Nelson, K. K. (2000). Rate regulation, competition and loss reserve discounting by property-casualty insurers, *Accounting Review*, vol.75, s. 115.
- Neurath, C. (2011). Den stora bankhärvan, Stockholm: Norstedts.
- Petroni, K. & Beasley, M. (1996). Errors in Accounting Estimates and Their Relation to Audit Firm Type, *Journal of Accounting Research*, vol. 34, s. 151-171
- Pollach, I. & Kerbler, E. (2011). Appearing Competent, *Journal of Business Communication*, vol. 34, s. 355-372.

Power, M. K. (2003). Auditing and the production of legitimacy, *Accounting, Organizations & Society*, vol. 28, s. 379-394.

Rika, N. (2009). What motivates environmental auditing? A public sector perspective, *Pacific Accounting Review*, vol. 21, s. 304-318.

Schäffer, U., Lüdtke, J-P., Bremer, D. & Häussler, M. (2011). The effect of accounting standards on Big Bath behavior, *Zeitschrift für Betriebswirtschaft*, vol. 82, s. 47-73.

Skog, R. (2011). Rodhes Aktiebolagsrätt, uppl. 23:1, Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Tuttle, B. & Dillard, J. (2007). Beyond Competition: Institutional Isomorphism in U.S. Accounting Research, *Accounting Horizons*, vol. 21, s. 387-409.

Vintilă, G. & Armeanu, D. (2009). Substantiating the incurred but not reported reserve, *Theoretical & Applied Economics*, vol. 16, s. 19-24.

Warren, D. E. & Alzola, M. (2009). Ensuring Independent Auditors: Increasing the Salience of the Professional Identity, *Group decisions & Negotiation*, vol. 18, s. 41-56.

Webbsidor

Affärsvärlden. (2013). Miljardkrav på revisionfirma. Tillgänglig online: <http://www.affarsvarlden.se/affarsjuridik/article3627195.ece> [Hämtad 19 maj 2014]

Aktuarieföreningen (n.d.). Aktuarien, Tillgänglig online: <http://www.aktuarieforeningen.se/aktuarien/> [Hämtad 8 april 2014]

Finansinspektionen, FI, (n.d.a). Verksamhet. Tillgänglig online: <http://www.fi.se/Om-FI/Verksamhet/> [Hämtad den 19 maj 2014]

Finansinspektionen, FI, (n.d.b), Försäkring. Tillgänglig online: <http://www.fi.se/Tillstand/Soka-tillstand/Forsakring/> [Hämtad den 20 maj 2014]

Finansinspektionen, FI, (n.d.c). Vårt uppdrag. Tillgänglig online: <http://www.fi.se/Om-FI/Vart-uppdrag/> [Hämtad den 8 maj 2014]

Folksam (2014). IFRS 4 fas II, internationell redovisningsstandard för försäkringskontrakt. Tillgänglig online: <http://omoss.folksam.se/omoss/satyckerfolksam/ifrs4fasiiredoavisningsstandardforforsakringskontrakt> [Hämtad den 8 maj 2014]

Forsberg, B. (2013). Två försvunna miljarder. *Veckans affärer*, 19 juli 2013. Tillgänglig online: <http://www.va.se/special/tva-forsvunna-miljarder-526606> [Hämtad 19 maj 2014]

FAR, Föreningen Auktoriserade Revisorer. (2013a). 10 år av skandaler. Tillgänglig online: <http://www.far.se/Press-och-opinion/Pressmeddelanden/10-ar-av-skandaler---detta-maste-vi-gora/> [Hämtad 19 maj 2014]

FAR, Föreningen Auktoriserade Revisorer. (2013b). Licensiering av revisorer i finansiella företag. Tillgänglig online: <http://www.far.se/Ditt-medlemskap/Auktorisation-examen-licensiering-med-mera/Licensiering-av-revisorer-i-finansiella-foretag/> [Hämtad 20 maj 2014]

FAR, Föreningen Auktoriserade Revisorer. (n.d.a). God revisionsred. Tillgänglig online: <http://www.far.se/Du-i-din-yrkesroll/Revisor/Revision-andra-bestyrendeuppdrag-och-ovriga-granskningsuppdrag/God-revisionsred/> [Hämtad den 30 maj 2014]

Revisorsnämnden, (2014) DNR 2014-667. Finns tillgänglig online: http://www.revisorsnamnden.se/rn/showdocument/documents/praxisdokument/2014/2013_667.pdf [Hämtad 19 maj]

SvD Näringsliv. (2013). Åtal mot Kraft & Kultur. 12 maj 2014. Tillgänglig online: http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/atal-mot-kraft-kultur_3552234.svd [Hämtad 19 maj 2014]

Företagsrapporter

Dina Försäkringar AB. (2013). Årsredovisning 2012, Tillgänglig online: <https://www.dina.se/download/18.599ea625142294856934c7/1384260914323/Arsredovisning+2012+Dina+AB.pdf> [Hämtad den 7 april 2014]

Folksam. (2014). Årsredovisning 2013, Tillgänglig online: <http://media.folksam.se/sv/files/2014/03/Arsredovisning-Folksam-Sak-2013.pdf> [Hämtad den 7 april 2014]

If Skadeförsäkring AB. (2014). Årsredovisning 2013, Tillgänglig online: http://www.if.se/web/se/SiteCollectionDocuments/AboutIf/Finansiell%20information/IF_SKADE_arsredovisning_2013.pdf [Hämtad den 7 april 2014]

Länsförsäkringar Sak AB. (2014). Årsredovisning 2013, Tillgänglig online: <http://feed.ne.cision.com/client/lansforsakringar//Commands/File.aspx?id=2415060> [Hämtad den 7 april 2014]

Trygg-Hansa AB. (2013). Årsredovisning 2012, Tillgänglig online: <http://www.trygghansa.se/SiteCollectionDocuments/dokument/doc/Trygg-Hansa%20%C3%85RSREDOVISNING%202012%20med%201%C3%A4nk%20LDT%20okorr%2020130710.pdf> [Hämtad den 7 april 2014]

Intervjuer (*fiktiva namn*)

Eriksson, Jonas. 8 maj 2014, aktuarie på Finansinspektionen.

Hjalmarsson, Anna. 8 maj 2014, jurist på Svensk försäkring.

Hultqvist, Karl. 14 maj 2014, auktoriserad revisor.

Kjellgren, Katarina. 8 maj 2014, ekonom på Svensk försäkring.

Nilsson, Åke. 16 april 2014, VD för mindre försäkringsbolag.

Sandberg, Lena. 8 maj 2014, auktoriserad revisor och partner.

Bilaga 1

Bolag:	Avsättningar oregrerade skador:	Balansomslutning:	Andel:	Premieinkomst (Omsättning):	Andel:	Årets Res. (ef. Skatt):	Andel (agr):
Folksam Sak (Årsred. 2013):	20 545 000 000 kr	42 484 000 000 kr	48%	11 373 000 000 kr	181%	1 566 000 000 kr	13,1
IF Skada: (Årsred. 2013):	45 845 000 000 kr	86 155 000 000 kr	53%	31 254 000 000 kr	147%	4 334 000 000 kr	10,6
Länsförsäkringar Sak (Årsred. 2013):	18 014 500 000 kr	22 403 600 000 kr	80%	3 813 600 000 kr	472%	107 500 000 kr	167,6
Trygg-Hansa (Årsred. 2012):	21 605 000 000 kr	34 919 000 000 kr	62%	10 349 000 000 kr	209%	1 622 000 000 kr	13,3
Summa:	106 009 500 000 kr	185 961 600 000 kr	57%	56 789 600 000 kr	187%	7 629 500 000 kr	13,9